

موسى جاراالله

استاذ محترم رضا افندى حضرتلارنىڭ
«دىنى، اجتماعى مسئلهلر» يە
انتقاد مناسبتىلە
(بىر نىچە)

مُلاحَظَاتُ

«ترجمان» محررى محترم استاذ اسماعيل بك حضرتلارنىڭ
(۱۳۳۲ سنە، ذى القعدة ۶، ۱۹۱۴ سنە سىنتاير ۱۱ دە)
(وفاتى خاطرە سنە.)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

«دینی و اجتماعی مسئله لر»

آوغوست ۲۵ ده، كوندوز ساعت ۳ ده، پوچته بر رېبه ده
(بانده روله ده) باغلانمش دورت نسخه «دینی، اجتماعی مسئله لر»
اسملى كتابى كتوردی .

نسخه لرك بى مؤلفى استاذ محترم رضاء الدین افندى حضرتلرى
طرفندن بگا هديه ایدی. قطعه سه، - حینه لرینك صانى جهتيله تمام
«اوزون كونلرده روزه» قدر اولان شو كتابك مطالعه سنه شروع
ایدوب، ایرته دورتلرده تمام ایتدم؛ استراحت ساعتلرینی استثننا
ایدر ایسهك، یدی سکز ساعت ده اوقوب چیقدم. یعنی كتاب:
لدتله رغبتله مطالعه قیلنور درجه ده غایت گوزلدر، غایت مفیددر .
اوقودم. اخلاص قلبيله، اعتدال قلميله یازلمش شو گوزل
رساله یه هم خالص هم ساده بر انتقاد یازایم دیدم .

معلوم، شو زمان غایت دهشتلی غایت اهمیتلی زماندر؛
مدنیت دنیاسی اڭ بویوك مسئله لرك حلیله مشغولدر . لکن بزه
اوزمرك «اوافق» دینی اجتماعی مسئله لرمزله اشتغال ایتمك ده
زیاده مناسبدر .

اولگی وقتلرده اوافق مسئله لرمزی اهمال ایتمش اولماسه

ايدك، شوكون مدنيت دنيا سيله برابر اڭ بويوك مسئله لرى حل ايتمك شرفلرينه بزه بلكه اشتراك ايدنه بيلور ايدك.

مدنيت دنيا سى دهشت «منا» لرنده عزت محرابلرينه شوكون غايت چوق غايت بويوك قربانلرينى تقديم ايدورلر. عدالت الهيه كعبه لرنده او قربانلرى البته قبول قيلنه چق. او بويوك عبادت ده اشتراك يا امامت شرفندن اسلاميت دنيا سى شوكون محرومدر. بونگله برابر، عاقبت، اڭ بويوك خسار اهل اسلاماڭ بويونلرينه اينه چكدر.....

اسلاميت دنيا سى نك شو محروميتى بگا غايت شدتلى صورت ده تاثير ايتدى؛ عاقبت بوتون خسارلرى مجبوريتله التزام قيلاجفى ده دهشت خياللرى كى كوزلرم قاشنه كلدى.

شو حالك البته بر سببى واردر: وقتيله اوفاق مسئله لرمزى اهمال ايتمه مش اولسه ايدك، بويوك شرفندن يا خود اسلاميته مناسب رياستدن محروم قالماز ايدك.

كله چك ده بويوك بر «امل» مز وار ايسه، شوكونگى اوفاق مسئله لرى ايندى بوندى صوك اهمال ايتمه مك لازمدر.

«دينى اجتماعى مسئله لر» اڭ اوفاق انتقادلريله اشتغالى بوگا كوره مناسب كوردم. بلكه فائده سز اولور؛ بلكه التفات سز فالور. لكن اهميتلى ساعتلرده مى مطبوعاتمزاڭ صحيفه لرينه چيقمش ذلت مقاله لرينه قارشى، لا اقل، بر اعتراض نمايشى، احتقار ده مونستراتسيه سى كى اولور.....

كتاب صحيفه لرى ترتيبيله انتقاد نقطه لرينى بيان ايديه يم.
 (۱) بسم الله صوگنده يازلمش آيت كريمه كتاباڭ ديپاجه سنه غايت گوزل زينت اولوب، مؤلفاڭ مقصدينه ده غايت مناسب ايسه ده، صحيفه نهايه سنده يازلمش آيت كريمه مقاماڭ اقتضاسنه، مؤلفاڭ مقصدينه، بنم نظرم ده، مناسب دگل كبيدر. قران كريمه ده او آيت كريمه «أنت قلت» خطابنه جوابدر. قران كريمه شو خطابى

سوزی انکار ایچون دگل، بلکه سویلمش آدمی تعیین ایتدرمک ایچوندر. سوز سویلنمش. لکن سن می او سوزی سویلمه دگل؟ باشقه سی می؟ دیمکدر.

لسان عرب ده «أ أنت قلت؟» جمله سیلمه، «أ قلت أنت؟» جمله سی آراسنده بویوک فرق واردر.

سوز سویلنمش اولوب ده، قائلی معلوم دگل ایسه، «أ أنت قلت؟ ام غیرک قاله؟» جمله سیلمه سوال قیلنور. اما سوز سویلنمش می سویلنمه مش می، معلوم دگل ایسه، «أ قلت أنت؟ ام لم تقله؟» جمله سی استعمال قیلنور. بالعکس استعمال ایتمک خطا اولور.

قرآن کریم ده «قال سبحانه ما یکون لی ان اقول ما لیس لی بحق.» آیت کریمه سی «أ قلت أنت للناس؟» خطابنه جواب اولوب کلمش اولسه ایدی، مؤلف افندی نکل اقباسی مقصدینه بلکه مناسب اولور ایدی. لکن آیت کریمه سی موردنن صرف ایتمک مناسب اولماسه کرک.

مساعده قیلنور، شو انتقاد می مفسرله ده مترجمله ده توجیه ایدیم: مفسرلرک ده هیچ بری، مترجملرک ده هیچ بری لسان عربک دقایق لرینه خصوصیتلرینه اکثرینله التفات ایتمز، بلکه هر وقت اهمال ایدر.

ابن مریمی الوهیتی دعوی ایتمکن تبرئه مقصود اولور ایسه، «أ قلت أنت للناس؟» دیمک لازم ایکن، نیچون «أ أنت قلت؟» خطابی اختیار قیلنمش؟

او سوزدن اوزینک براعتینی اثبات یولنده «لو قلته لعلتمه.» کبی بر شرطیه استثنائیه لازم ایکن، نیچون «ان کنت قلته فقد علمته» وضعیه سی اختیار قیلنمش؟

لسانک بویله خصوصیتلرینه مفسرلرک مترجملرک هیچ بری التفات ایتمه مشدر.

«أ أنت قلت للناس» جمله سنده ترتیبک دلالتنه کوره، او سوزی

قائللر ك برى البته سويله مشدر . لكن قران كريم ك شهادتنه كوره ، ابن مريم اويله سوزلردن البته پاكدر . شويله اولور ايسه ، او سوزى كيم سويله مشدر ؟

شو حقيقت تاريخيه ي تفتيش ايدوب ، اثبات ايتماك مفسرلره البته لازم ايدى . لكن اهل تفسير بويله شيلره التفات ايتمز . هر بر اثرم ده همه مفسرلى متعدد آيت كريمه لرده صراحتله انتقاد ايتدم . او انتقادلرم ده اصابت ايتمه مش اولور ايسه ، ممنون اولور ايدم . زيرا انتقادلرم ك اكثرى بيان قانونلرينه بلاغت قانونلرينه مستند ايدى . او قانونلردن غفلت ايتماك بكا بلكه عيب دگلدر ، لكن بويوك مفسرلر ك شأنلرينه لائق اولماسه كرك .

(۲) يقين ده درستلك البته ركندر . اويله ايسه ، برنجى قاعده ده «عقل ، وجدان - يقينيدر» سوزى عمومى صورت ده درست اولاماز . چونكه عقل ك وجدان ك خطاسى صوابنه نسبتله زياده در . يقين ده قطعيلك ده شرطدر . اويله ايسه ، «تجربه - يقينيدر» سوزى ده عموميتله درست اولاماز .

بوراده بنم سوزم مؤلف ك يالگز تعبيري نه عائددر . يوقسه ، علم ك منبعلرينى سببلرينى بيان يولنده برنجى قاعده البته درست اولا بيلور .

(۳) ايكنجى قاعده ده شرعى دليللرى بيان ايدر ايكن ، هنجى صحيفه ده ، ۴ نجى يول ده «قران كريم ، سنت يالگز شريعت حكملى حقنده غنه دليل بولا.» مفهونده گى سوز ، هر نه قدر مشهور سوز ايسه ده ، بنم نظرم ده درست دگلدر .

استاذ محترم مؤافى افندى شو سوزينى ۱۱ نجى قاعده ده (۱۳ - ۱۷) صحيفه لرده تفصيل ايله بيان ايتمشدر . كلاميون ك ، اصوليون ك قران كريم آيت كريمه لرينه نظرلرى ده ، بيلورم ، محترم مؤلفى افندين ك نظرى كبيدز .

شو مشهور نظره كوره ، قران كريم ك آيت كريمه لرى يالگز

احکام شرعیہ حقنہ یالکمز «دلیل نقلی» اولاً بیلور . عمومی ، دنیوی، عقلی اشراک ہیچ بری حقنہ ہیچ بر وقت «دلیل عقلی» اولاماز . بنم نظرم بوکا بالکلہ باشقہدر . بنم اعتقادہ کوزہ ، آیت کریمہ لراک اکثری دلیل عقلیدر . حتی احکام شرعیہ حقنہ بیلہ آیت کریمہ دلیل عقلی اولاً بیلور . مثلاً:

مسکراتاڭ عمومیتلہ حرمتی حقنہ «قل فیہما اثم کبیر و منافع للناس . و اثمہما اکبر من نفعہما» - «انما یرید الشیطان ان یوقع بینکم العداۃ والبغضاء فی الخمر والمیسر» آیت کریمہ لری فنی، اجتماعی دلیل دگلمی؟

طبی ضرر لری، اجتماعی مفسدہ لری حرمتاڭ عقلی دلیلی اولامازمی؟ ایکی اوچ دفعہ تکرار قیلنمش تجربہ فنی دلیل، عقلی دلیل اولاً بیلور ایسہ، بوتون تاریخ انسانیت دہ مشاہدہ قیلنہ کلمش مہلک ضرر لری، اڭ بویوک اجتماعی مفسدہ لری حرمتاڭ فنی دلیلی، عقلی برہانی اولمق شرفندن محرومی اولور؟

حکیم قلمیلہ بیان قیلندق دہ عقلی فنی اولاچق دلیل - نیبلراڭ لسان فصاحتلرندہ تبلیغ قیلنمق «شوم» لغیلہ، سماوی کتابلراڭ مقدس صحیفہلرندہ یازلمق «گناہیلہ» عقلی دلیل اولمق شرفندن محروم قیلنماسہ کرک .

زکاتاڭ دلیللری دہ، میراتاڭ دلیللری دہ شویلہدر . قرآن کریم دہ ہر برینہ اجتماعی اساسلر بیان قیلنمشدر . علوم اجتماعیہ کتابلرندہ بیان قیلنور دلیللر نقلی دگل ایسہ، زکات حقنہ، میراث حقنہ قرآن کریم دہ بیان قیلنمش دلیللر یالکمز نقلی اولماز، بلکہ اجتماعی عقلی دلیل اولور .

میراث حقنہ «آباؤکم و ابناءؤکم لا تدرؤن ایہم اقرب لکم نفعاً» آیت کریمہ سنہ التفات قیلایق:

بورادہ وارثلراڭ طبیعی قرابتلری، متقابل منفعتلری، متفاوت درجہ لری کبی اجتماعی اساسلر کوسترلمشدر .

حقوق كتابلرينڭ اجتماعى اساسلر اوزرينه بنا قيلمش بيانلرى علمى بيان، فنى بيان اولور ايسه، قران كريمڭ بيانى ده اويله اولابيلور.

درست، قران كريمڭ بيانى اسلوب جهتيله كتب فنيه بيانى كى دگلدر. بابلره فصللره تقسيم يوق؛ متشابه مسئلهلر ماده ماده ترتيب قيلماش. تكلفى يوق؛ صنايعيلك يوق؛ لسان ساده در، ترتيب طبيعيدر. لکن بونڭله دليلڭ بيانڭ قيمتنه قوتنه عقليگنه اجتماعيلگنه خلل كلمز. بلکه «منبع اول» اولمق جهتيله دليلڭ قيمتى زياده اولور. مرادى آچيق اڭلاتمق ايچون زكات كى عباداتدن، ميراث كى مسكراتڭ حرمتى كى اجتماعياتدن مثال كتوردم. يوقسه، نظرى مسئلهلر، الهيات مسئلهلرى حقنده قران كريمڭ دليللرى البته عقلى اولور. قران كريمده وجود، وحدت عقیده لرینڭ دليللرى قطعيدر، عقليدر؛ فلسفه كتابلرندە بيان قيلمش دليللرڭ اساسيدر؛ فلسفه دليللرندن بلکه هر جهته گوزلدر.

شو انتقادى ده يالڭز استاذ محترم مؤلف افندى حضرتلرينه دگل، بلکه كلاميونڭ اصوليونڭ همه سنه توجيه ايدرم. طبع قيلمش اثرلرمده شو انتقادى صراحتله يازمش ايدم. انتقادده اصابت ايتمش اولسه م كرك. قران كريمڭ دليللرى حقنده كلاميونڭ اصوليونڭ براز فضله تهورلرى وارد.

قران كريمڭ دليللرى حقنده نظرمزى براز اصلاح ايتسهك، گوزل اولور ايدى.

۴) شرعى دليللرى قطعيلره، ظنيلره تقسيم ايدوب، تعريف ايدر ايكن، لوچنجى مادهده، ۶ نجى صحيفهده محترم مؤلف افندى قران كريمده مذکور «ظن» لره ده تعرض ايتمش.

بنم نظرمده اهل فنڭ اصطلاحيله قران كريمڭ عرفى آراسنده بويوك فرق وارد. عرفى قران ده ظن. قطعى اولابيلور؛ وهى اولابيلور؛ حق اولور؛ باطل اولور. ظنيلرى قطعيلره مقابل ايتمك صوڭ توره مش بر اصطلاحدر.

۵) اعتدال هم حریتله «اساسی قاعده لر» ی یازمق همتلرینی التزام ایتمش محترم مؤلفی افندی حضرتلرینه بشنجی قاعده یی اساس کبی قبول ایتمک مناسب دگل ایدی: تکفیر مسئله لرینی آرادن چیقارمق، آتمق لازمدر.

۱۲۷نجی صحیفه ده محترم مؤلفک غایت مطابق تعبیریله سویله ییم، «مکتوب مارقالرینه پوسته خانه لرده مهر باصوب اوطوروجی مأمورلر قیبلندن بر طوتاشدن کفر پهچاتلری باصوب طوروجی مؤلفلره فقیهلره» مقابله ایچون، شو قاعده بلکه فائده ویرور. لکن «بت بازارنده کونباغش قابوقلرینی اوزلریله صاچوب توکروب یوروچیلر» کچ چوب چارلرندن آیاق آستلرینی آروتوق ایچون، «اساسی قاعده» حاجت دگل، بلکه ایکی تینلک سوبورکی کافیدر. تکفیرک مہلک زقوملرینی ییدک، ایندی طویدق! بس.

۶) انسانک ایمانی، مؤمنک اعتقادی قلبک قناعتیله اولور. قناعت قلبیه دلایلک قطعیلگنه ظنیلگنه باقماز، بلکه قلبک میلیه جذبیله حاصل اولور. قلبک عقیده سنده حرج یوقدر، طارلق یوقدر. انسان حریتله فکر ایده بیلور، قلبک میلیه اعتقاد ایده بیلور. بوکا کوره، ۶نجی قاعده ده «عقیده ثبوتنه دلیل قطعی شرطدر.» سوزی، هر نه قدر مشهور سوز ایسه ده، علی الاطلاق درست اولماسه کرک. منده بلره افتراق، دیهلم، ضرردر. برلشدرمک بلکه لازمدر. لکن «قطعی دلیللری شرط ایتمک» تدبیری فائده ویرمز. انسانک قناعت قلبیه سیله طالاشماقی دها گوزل تدبیر اولاییلور. فرض ایده ییک، انسان بر عقیده یه قناعت قلبیه سیله اینانمشدر. «قطعی دلیل یوق، براق او عقیده یی!» دیمک انسانی عقیده سندن دوندرمز. هر انسانک اوزینه محبتی بویوکدر. شو طبیعی محبت سوقیله هر انسان اوزینک فکرلرینه عقیده لرینه تعصب ایدر؛ «قطعی دلیللری» آرار. عاقبت، «قطعی دلیللری» ده بولور. قلبنه نصل ایسه ده قرار ویرور. راحت اولور.

اشته شو «عقیده لره قطعی دلیللری آرامق» بلیه سی بر اسلامیتی ملیون مذهبلره تفریق ایتمشدر .

شو انتقادده کلامیونانگ اصولیونانگ همه سنه نسبتله در .

(۷) بزم اسلامیت حیات دینیدر؛ بزم شریعت اجتماعی مدنی شریعتدر . حیاتله اسلامیت آراسنده بر برزخ یوقدر . اسلامیت دائره سی ده حیات دائره سی قدر کیگدر . «صرف دینی» - «صرف دنیاوی» کبی تعبیرلر، یعنی حیاتله اسلامیتی برینی دیگرندن آیورمق اساسنه بنا قیلنمش تعبیرلر - بزه ده مناسب دگلدر .

درست، کنیسه سی دولتدن، «ره لیگیه» یسی حیاتدن آیورمق آرزولری غرب دنیا سنده بلکه واردر . درست، اسلامیت دائره سی کتب فقهیه مز، کتب اخلاقیه مز دائره سی قدرگنه اولسه ایدی، بزه بوکا مجبوز اولور ایدک . لکن او یله دگلدر . اسلامیت حقنده اکثرمزک اعتقادی بلکه شویله در . لکن اسلامیت شأننه مناسب حقیقت شو اعتقادک وراسنده در .

استاذ محترم مولف افندی کتابک ۸ نجی هم ده متعدد صحیفه لرنده اسلامیتی حیاتدن، دینی دنیا دن آیورمق اساسنه بنا قیلنمش فکرلرینی یازمش: حکم ایکی نوع؛ بری «صرف دینی»؛ دیگری «صرف دنیاوی». اخلاق ایکی نوع؛ بری «شرعی اخلاق»؛ دیگری «وضعی اخلاق». قانون ایکی نوع؛ بری «توزولگان قانون»؛ دیگری «شریعت». انسانک حیات یله دیانتی آراسنده هر خصوص ده شویله ایکیلیک واردر . برنده انسان مختاردر، تغیر ایده بیلور؛ دیگرنده انسانک حقی یوقدر، اختیاری یوقدر، هیچ بروقت تغیر ایده مز . بیلورم، اکثریتک نظری هم اعتقادی شویله در . استاذ محترم مؤلف افندی حضرتلری ده اکثریتک اعتقادینه تبعیت ایتمش . اسلامیت، شریعت کلامیونانگ اصولیونانگ کوزیله نظر ایدر ایسه ک، شویله اعتقاد بزه ده مجبوریتله بلکه لازم اولور . لکن بنم کوزم، بنم نظرم تمام باشقه در .

اسلامیتی هر خصوص ده حیاتندن مدنیتندن آیورمق آیورنماق بزم نظرمزه تابع بر حالدر: اگر اسلامیتی شو کونگی فقه، شو کونگی اخلاق دائره لرینه حصر ایدر ایسهک، اسلامیتی حیاتندن مدنیتندن آیورمق ضرورتنه بلکه مجبور اولورز. او وقت «شریعت» ی براقوب، آمریکا حکومتلرینک «توزولگان قانونلری» نی آلمق ذلتنه اینهرز، یا خود ابن خلدون کبی بر «عقلی سیاست»؛ برده «دینی سیاست» تعبیرلرینی اختراع حیله سیله شریعت اسلامیهیی «اهمال رفولرینه» وضع ایتمک یوللرینی حاضرله مش اولورز.

لکن حیات دائره لری، عقل دائره لری، ترقیات دائره لری قدر اسلامیتی ده غایت عالی غایت کیڭ اعتبار ایدر ایسهک، او وقت اسلامیتی حیاتندن مدنیتندن آیورمق لازم اولماز، بلکه حیاتک ترقیاتک سعادتک بوتون حاجتلی همه حاضرلکلی اسلامیتک رکنی کبی اولور. او وقت «حیاتی دین، دینی حیات» - «عزتلی اسلام، اسلامیتلی عزت» بولنور.

شو انتقادده اولگی انتقادلرم کبی عمومیدر، یالکز مؤلف افندی حضرتلرینه دگل، بلکه اهل علمک اکثریتنه نسبتله در. لکن مؤلف افندی شو خصوص ده بر از فضله مبالغه ایتمشدر. حتی ۱۸۷ صحیفه لرده سیاسی، اجتماعی مسئله لری قران کریمک عادتندن (اقتدارندن) طیش ایدوب، «دینی» لک دائره لرینی غایت طار بر دائره درجه لرینه ایندرمشدر.

شو مسئله ده استاذ محترم مؤلف افندینک نظریله بنم نظری غایت بویوک بر دائره قطری فصل ایدر. هر حال ده مسئله غایت مهم بلکه فوق الغایه مهم مسئله در.

شو کونگی دهشتلی قیامت احوالیه «قبور» دن قالقوب، اون اوچ عصر ایچنده تاریخ صحیفه لرینه یازلمش گناهلرمز دفتربینی انتباه کوزیله او قومق، انسانیتی اسلامیتی تمامیه آکلامق میسر اولسه یارار ایدی!

بلکہ او وقت اسلامیت بوتون کمالیلہ بوتون وسعتیلہ، مدنیت بوتون ترقیاتیلہ بوتون پا کلگیلہ حیات انسانیهیی تزیین ایدر ایدی .
 (۸) یدنجی قاعدہ مفہوم جہتیلہ البتہ گوزلدر . طبیعت دنیاسندہ تصرف وظیفہ لرینہ خلیفہ قیلنمش انسان تشریح وظیفہ لرینہدہ البتہ خلیفہ قیلنہ بیلاور، بلکہ البتہ خلیفہ قیلنمشدر . «انی جاعل فی الارض خلیفہ» خطاب الوهیتی ایکی خلافتی، یعنی طبیعت ده خلافتلہ، تشریح ده خلافتی ده شامل اولسه کړک . جسارتلہ، قطعی لسانلہ سویلیم، البتہ ایکی خلافت ده ارادہ قیلنمشدر . بن ده شو مسئلهیی قواعد فقیہه ده، «اوزون کونلرده روزہ» ده «اوافق فکرلر» ده بیان ایتمش ایدم .

لکن مؤلف افندینک بیانی کبی، عقیدہ خصوصلرنده ده اخلاق خصوصلرنده ده تشریح قوه سی، عجا، معتبرمی؟
 تشریح انسانک یالکز فعلنہ نسبتلہ اولسه کړک . هم عقیدہ، هم اخلاق تشریح دائره سندن خارج اولسه کړک . صوکره، اخلاق - معاملہ ده معاشرہ ده معتبر ادب لری ده رسوملری ده شامل ایسه، ۸ نجی صحیفہ ده محترم استاذک بیاننہ کوره، «اخلاق ده تشریح قوه سی یالکز شارع حضرتلرینہ مخصوص» اولماق لازم اولسه کړک .

(۹) سکرنجی قاعدہ مشهوردر، معنی جہتیلہ بلکہ درستدر . لکن «تاویل لازمدر» تعبیرنہ برار مبالغه واردر . «تاویل جائزدر، ممکندر» کبی تعبیر ده مناسب اولور ایدی . تاویلک یالکز جوازی یالکز مساعدہ سی واردر . تاویل هیچ بر وقت لازم اولماز، بلکہ توقف، تسلیم ده مقبول ادب اولور .

اهل علمک مهارتیلہ تاویل قیلنمش آیت کریمہ لری کوردک . اویله تاویل لردن سکوت ایتسه لر ایدی، گوزل اولور ایدی . بنم نظرم ده قران کریمک آیت کریمہ لرینی تاویل حاجت دگلدر، هیچ بر وقت حاجت اولماز . آیت کریمہ لرک افادہ لرینی اوزگہ رتمک لازم دگل؛ اولا قالسه، یالکز اوز «فہم» مزی برار تعدیل ایتمک

لازم اولور . «والارض فرشناها . فنعم الماهدون» کبی - «والی الارض کیف سطحت» کبی آیت کریمه لری یرک کره لگنه البته مخالفدر دیه جک اولور ایسه ک ، گناه آیتلرک افاده سنده اولماز ، بلکه بزم «فهم» مزده اولور .

همه مزه معلوم معناسیله «تأویل» سوزی اصطلاحی بر سوزدر . درست ، اصطلاحده حرج یوق . لکن قران کریم عرفنه مخالفت ایتمه مک ، تأدب فریضه سیله ، مطلوب ایدی ، بلکه البته لازم ایدی . تأویل سوزی قران کریمده متعدد آیت کریمه لرده کلمش ایسه ده ، هیچ برنده اهل علمک مشهور اصطلاحنه موافق معنی ده کلمه مش . بلکه تمام خلافنه کلمشدر .

تأویلك مشهور اصطلاحی معناسی سوزی ظاهرندن صرف ایتمک دیمکدر . لکن قران کریم عرفیله تأویلك معناسی سوزک ظاهرینی تحقیق ایتمک ، هم ده حقیقتی عاقبتیله اثبات ایتمک دیمکدر . هر حالده قران کریم آیت کریمه لرنده مشهور معناسیله تأویل یوقدر .

۱۰) کتابک طوقزنجی قاعده سی «قواعد فیه» ده بیان قیلنمش ۱۲۵نجی قاعده نک عینی اولسه کرک . لکن ضرورت صورتلرینی استثنا - نیچون؟

۱۱) کتابک ۱۵نجی صحیفه سنده «وانه هو ربالشعری تعبیرلرگی حکمت شعری یولدوزینه عبادت قیلوچی عرب قبیله لرینه تنکیتلر» معناسنده بر جمله واردر .

بوتون موجودلرک بوتون یولدوزلرک موجودلری ربلری ایکن ، شو آیت کریمه ده ربوبیتی یالکز شعری یولدوزینه اضافه ده البته بر حکمت بولنمق لازمدر . ادب اماملری اهل تفسیرک بیانه کوره ، اضافه ده حکمت : شعری یولدوزینه عبادت قیلوچی عرب قبیله لرینه تنکیت ایتمک ایش . استاذ محترم مؤلف افندی حضرتلری ده اهل تفسیرک شو توجیهلرینه قناعت ایتمش .

درست ، گوزل بر فائده در ، لکن غایت محدود غایت جزئیدر .

قران کریمک عمومیته، الوهیتک عظمتینه نسبتله حقیر فائده در .
علم هیئتک بیاننه کوره، شو قویاشک جسامتی شعری یولدوزینک
جسامتنه نسبتله ذره کبی ایمش. شعری یولدوزینک نوری بزم
قویاشک نورندن بیگ دفعه زیاده ایمش.

بر درهم قدر شعری یولدوزینک فوق الغایه دهشتلی جسامتنه
فوق الغایه شدتلی ضیاسنه انسانلری تنبیه ایتمک ایچون اولسه کرک،
قران کریم «وانه هو رب الشعری» دیمش.

(۱۲) ۱۳ نجی قاعده «قران ابدی سعادتته، هدایتته سبب بولغان
دینی بر کتابدر» قاعدهسی معنی جهتیه البته درستدر. لیکن «ابدی
سعادت» دن «دینی» دن مراد نه در؟ دنیاوی حیاته، سیاسی، اجتماعی
حالره مقابل معنالری می مراد در؟

شویله اولور ایسه، شو قاعده دن مقصد نه در؟

درست، قران کریم «دینی» در . ایمان، نماز، روزه، زکات،
حج، اخلاق کبی شیلری بر قاچ آیت کریمه لرده بیان ایدر. بونگله
برابر اجتماعیدر، عائله حکملرینی معامله حقوقلرینی عبادت حکملرندن
زیاده تفصیل ایدر. سیاسیدر: سیاستک، لا اقل، الک مهم اساسلرینی
غایت آچیق، اوزون تفصیلاتیه انسانلرک نظر اعتبارلرینه وضع ایدر .
عبادت حکملرینه دائر مثلا یوز آیت بولنمق جهتیه قران کریم
دینی اولور ایسه، حیات یوللرینه عائد مثلا ایکی یوز آیت بولنمق
برکه سیله البته اجتماعی سیاسی اولابیلور .

قران کریم، درست، طبیعت کتابی دگلدر . لیکن طبیعتک
اقسامنه احوالنه عائد آیت کریمه لر قران کریمه ده واردر، بلکه غایت
چوقدر . دیهلم، او آیت کریمه لردن مقصد طبیعت مسئله لری دگلدر .
لیکن قران کریمک بیانی طبیعتک یا واقعی یا حسی حاللرینه البته مطابق
اولمق لازمدر . بوگنا کوره، او آیت کریمه لر طبیعت بحثلرینه،
لا اقل، بسمله اولابیلور؛ قران کریمه ده او قدر کثرتله ذکر قیلنمق
برکه سیله شریفله، طبیعت حاللرندن بحث ایتمک اسلام امتنه البته فرض

اولور . طبیعتدن بحث ایتمک هر ملت ده عقلک و وظیفه سی ایسه ، اسلامیت ده دینک ده وظیفه سیدر ، یعنی دینی بر وظیفه در . درست ، شو معصوم امت قران کریمه مفتون اولدی . جمیلک جمالنه ، دلبرک آنسه مفتونک قانون محبت ده مشروعدر ، بلکه مطلوبدر . لکن انسانک طبیعتی اکثریتله ضعیف اولور . انسان مثلا بر حوریه یه مفتون اولور ایسه ، دیگر بلکه دها گوزل بر پری پیکرک حسننه جمالنه نازینه طعن ایدر ، یا خود لا اقل اهمال ایدر . امتک قران کریمه نسبتله وضعیت ی بوکا تشبیه قیلنه بیلور : شو امت قران کریمه مفتون اولدی ؛ فی الحقیقه ، مفتونک مطلوب ایدی . لکن امت ، عاقبت ، حیاتی اهمال ایتدی ، طبیعتی انکار ایتدی . نهایت ، ایکی جامک برینی قیرمش احوال کبی قران کریمدن ده محروم قالدی .

گوزل اولور ایدی ، قران کریمه مفتونیتمزله برابر ، طبیعتک حیاتک قیمتی ده کوزمزدن غائب اولماسه ایدی !

امت قران کریمه مفتون ایدی . مفتونک ده ضرر یوقدر . ضعیفک تأثیرله حیاتی ده طبیعتی ده عاقبت اهمال ایتدی . بوتون سیئه لرک باش سببی شو اهمالدر . اهمال خسته لکنه دوا لازم ایسه ، مفتونیتی ده ازاله ایتمک لازم دکلدر . بلکه ایکی جمیلک جمالنه مؤمنی عاشق ایتمک دها گوزلدر .

بوکا کوره ، قران کریم دینی در ، قران کریم اجتماعیدر ، قران کریم سیاسیدر .

طبیعتک ، یعنی شو عالم وجودک اک بویوک اک مهم مسئله لری حقنده قران کریم ده غایت آچیق متعدد آیت کریمه لر واردر . او مسئله لر ، عقل هم اجتهاد قوتیه حل قیلنمق ایجون اولسه کرک ، قران کریم ده انسانلره عرض قیلنمشدر . بر مثال :

«انا زینا السماء الدنيا بزینة الکواکب»

شو بویوک آیتک افاده سنه ترکیبنه کوره ، بزم کوزمه بزل

رصدلرمزه کورنور یولدزلرک همهسی، شعرالریله، مجرهسیله، قطب یولدزلریله برابر بزه یاقین کوگک زینتیدر؛ یعنی یولدزلرک همهسی یالکز بر «سمای دنیا»یی تشکیل ایدر. بوکا باشقه ینه متعدد کوکلر واردر.

آیتک ظاهری شودر. کلهجک کونلرک برنده اثبات قیلنهجق حقیقت ده بلکه شویله اولور. یونان فلسفه سنک کاسهلیسلی «السماءالدنیا» سوزینی فلک قمر سوزیله تحریف قیلوب، آیت کریمهیی بالکلیه ابطال ایتمشله ايسهده، بز شو آیتک ظاهرینی لا اقل بر فرضیه کبی البته قبول ایده بیلوروز. طبیعت فزاسنده عقلک اجتهادینه، تفتیشات علمیه سنه، لا اقل، غایت کیک میدان قالمش اولور.

طبیعتدن یا مفصل یا غایت موجز جملهلرله حکایت ایدر آیت کریمه لر قران کریمده آز دگلدر. او آیت کریمه لرک ظاهری بزم حرکات فکریه مزه غایت برکتلی بسمله اولا بیلور ایدی. طبیعت بحثلرینه جدیتله اجتهادله سلوک ایتمش اولسه ایدک، هم قران کریم آیت کریمه لرینی بز اثبات ایتمش اولور ایدک؛ هم حیات ده عزت، هم طبیعت ده خلافت بزم اللرده اولور ایدی. بز هم قران کریمک بلاغتنه کمالنه هم طبیعتک عظمتنه جمالنه مفتون اولور ایدک. او وقت قران کریمی خالص اداسیله تلاوت، درست معناسیله تفسیر ایتمش اولور ایدک.

قران کریم حقنده بنم نظرم شویلهدر. لکن بن هیچ بر وقت «وخلقنا لهم من مثله ما یرکبون» کبی آیت کریمه لردن لوقوماتیف قطارلوینی، هوا طیاره لرینی، هوا سابعه لرینی استخراج ایتمک دعواسنده دگلم. کشفی قیلندقدن صوگ، او کشفیاتی آیتک عمومنه شمولنه ادخال ایتمک طرفداریدی ده دگلم.

اویله اوفاق دعوالر -- ساده دلک اولور، لساندن غفلت اولور. قران کریمی ده، طبیعتی ده اهمال اولور.

قران کریم «اسرا» لرینی «عرش بلقیس» قصه لرینی تأویل ایتمش اولماسه ایدک، قران کریمک آیت کریمه لری بزم حرکات فکریه مزه غایت برکتلی بسمله اڭ هدایتلی بر ارشاد اولور ایدی . بز او وقت، لوقاماتیف قطار لرینی، هوا طیاره لرینی، هوا سابقه لرینی قران کریم دن دگل، بلکه طبیعتدن آرار ایدک . لکن تأویل شوملغیله، بز هم قران کریمی، هم طبیعتی اهماال ایتدک . نهایت، «وخلقنا لهم من مثله ما یرکبون» آیت کریمه سندن بوتون کشفیاتی استخراج ایتمک دعوالرینه قدر ایندک .

بنم اعتقادم ده قران کریم دینیدر، اجتماعیدر، سیاسیدر . طبیعتک بسمله لری، علومک غایت مهم نتیجه لری، غایت موجز خلاصه لری قران کریم ده بولنور . الوهیت برهان لری ده، ابدیت عقیده لری ده قران کریم ده طبیعت احوالنه بنا قیلنمشدر .

(۱۳) قران کریمک آیت کریمه لرینه نظرم شویله در . رسول حکیمک سنت لرینه ده نظرم بوڭکا یاقیندر . استاذ محترم مولف افندی ۳۸ نجی صحیفه ده، ۱۷ نجی قاعده ده، سنت لری ده یالکیز شرعی حکم لریک دینی امر لریک دائره سنه حصر ایتمش ایسه ده، بنم نظرم بر از باشقه در . درست، حدیث کتاب لرنده تدوین قیلنمش سنت لره وارد اولایله جک اشکال لری اعتراض لری دفع ایتمک خصوص لرنده «سنت لری شرعی حکم لره حصر ایتمک» چاره لرینه انسان بعضا مجبور کبی اولور . لکن دفعک چاره لری بر دگلدر، دها گوزل چاره لری بولمق ممکندر . درست، علقک شائی غایت بویوکدر؛ حقوقی ده، وظیفه لری ده غایت واسعدر، تشریح خصوص لرنده عقل خلیفه در؛ لکن نبوتک شائی ده بویوکدر؛ دینی امر لری ده تبلیغ ایدر؛ اجتماعی حکم لری ده، بیان ایدر؛ سیاست یول لرینه ده ارشاد ایدر؛ بعضا طبیعت حال لرینی ده علی العاده ذکر ایدر .

بوڭکا کوره، ۴۱ - ۴۴ صحیفه لرده محترم استاذک سوز لرینه

هر برینه بنم موافقم یوقدر .

نه دیهیم، استاذ محترمك مقصدی بلکه درستدر. لکن ایکی قسماك برنده خلاف حق شیلری، یاگکشلری، (فرض ایدهیک، واریسهده) دعوی ایتمک یاخود اعترافی ایتمک لازم دگلدر. اصولیونك، اهل حدیثك نظرلرینی بر از تعدیل ایدر ایسهك، اوپله دعوالره اوپله اعترافلره مجبوریت هیچ بر وقت بولنماز .

(۱۴) ۱۹نجی قاعده البته گوزلدر. متن هر حال ده سنددن مقدمدر. درست، شویلهدر .

محاكمهده وقار، احتیاط - مؤلفك هر بر اثرنده غایت گوزل بر امتیاز ایدی. لکن شو قاعدهیی بیان ده مؤلفی حضرتلری احتیاطی بعضا براقمش، مثلا :

۴۶نجی صحیفه ده «بزنك قافقاز تاوومزدن عبارت بولغان قافی» تاوی دیمش.

۴۷نجی صحیفه ده (۱۲ - ۱۸) سطرلرده «بالاتفاق درست حدیث ایسه ده، ظاهرنجه قبول قیلنه ماز» دیمش.
قبول قیلنماقی، عجب، نیچون؟

«غروب سوگنده قویاش تحت العرش سجده ایدر؛ طلوع ایچون هر دفعه اذن آلور.» سوزی ظاهرنجه ده درست اولسه کرک. شمسك الوهیت عظمتنه نسبتی، شبهه یوق، البته شویله در. حج سورهسنده، ۱۸نجی آیت کریمهده شو معنی صراحتله بیان قیلنمشدر. بزم اهل ادب مجازله حقیقتی بیان ایتمشلر ایسه ده، لسانله لسانی فرق ایتمه مشلر. الوهیت لسانیله، ایمان لسانیله طبیعت لسانلری آراسنده فرق واردر. طبیعت لساننده مجاز اولا بیلهجك کلام - ایمان لساننده، الوهیت لساننده حقیقت اولابیلور .

حج سورهسنده، ۱۸نجی آیت کریمه - بوتون موجودلرک الوهیت عظمتنه نسبتی حقننده - البته حقیقتدر، هیچ بر وقت مجاز دگلدر .

اولیه آیت کریمه لری مجاز دیمک - اسلوب بیانندن غفلت کبی
بر شیدر .

حدیث، شمسک ریاضی طبیعی حاللرینی بیان حقننده دگل،
بلکه الوهیت عظمتنه نسبتی حقننده ایمان لسانیله وارد اولمش
بر حقیقتدر .

۴۸ نجی صحیفه ده (۱۰-۱۴) سطر سوزلری ده استاذ محترمک
وقارینه احتیاطنه مناسب سوزلر دگلدر . طبیعت لسانیله سویله دکن
صوگ، طبیعت قانونلرینک هیچ برینی نقض ایتمهک لازم اولور .
قانونک انتقاضی یالکز « حیوانلرک هلاکیله » دگل. انشقاق اوزی ده
انتقاضدر .

(۱۵) کتابک (۲۰-۲۳) نجی ماده لری تقسیمدن تعریفدن عبارتدر .
دینی اجتماعی مسئله لری، اساس قاعده لری بیان ایدر ایکن،
تعریفلرک اهمیتلری وارمی؟

(۱۶) ۱۹ نجی ماده یی قبول ایتدکن صوگ، ۲۴ نجی ماده ده گی
بیان مطلق صورت ده قبول قیلنماسه کرک. چونکه، محترم مؤلفک
اعترافنه کوره، برنجی صنف حدیثلر آراسنده ۱۹ نجی قاعده قرارینه
مخالف حدیثلر وارددر .

(۱۷) کتابک (۵۳-۶۱) صحیفه لرنده گی بیان عمومیتله غایت
همدر، بلکه فوق الغایه همدر . او مسئله لرده بنم ده بر نظرم
وارددر . هر حالده، جرح و تعدیل اسبابلرینی، انتقاد میزانلرینی
اساسلی کلیملی طرزده تعدیل ایتمک بزه البته لازمدر . اصول
حدیث کتابلرینک بیانلرینه فناعت ایتمک موافق دگلدر .

محترم سلف غایت قیمتلی خزینهلر حاضرله مشده، میراث
اولمق اوزره بزه ترک ایتمش . برکتلی میراثمزی توفیر ایده بیلسهک
ایدی! برکتلی میراثمزدن استفاده ایده بیلسهک ایدی!

(۱۸) کتابک (۶۳-۸۸) صحیفه لری اجماع هم قیاس مسئله لرینه

وقف قیلنوب، خلاصه‌سی: «اجماع دلیلدر، قیاس دلیل دگلدر» سوزندن عبارتدر .

بنده شو ایکی مسئله‌یی، یعنی اجماع مسئله‌سیله قیاسی بر نیچه دفعه بیان ایتمش ایدم. «اوزون کونلرده روزه» ده ایلیلی صحیفه (۱۳۵-۱۸۵) قیاس مسئله‌لرینه وقف قیلنمش ایدی. «اوافق فکرلر» ده (۱۰۰-۱۰۱) صحیفه ده، ۱۸ سطرده اجماعک حقیقتی ده اهمیتی ده کوسترلمش ایدی.

اوزون بیانلرمک خلاصه‌سی: «قیاس حجتدر؛ لکن اجماع حجت دگل، بلکه قوتدر.» قرارندن عبارت ایدی.

استاذ محترمک نظریله بنم نظرمی بویوک بر دائره قطری وصل ایدر. متناقض شو ایکی نظرک برینی اثبات ایتمک شو ساعتک وظیفه‌سی دگلدر. آلا‌ی ده، استاذ محترم حضرتلرینه مخصوص بر سوزم واردر .

بنم نظرم مطبوعات میداننه بر قاج سنه مقدم چیقمش ایدی. اوزینه کوره، اهمیتی ایسه ده، بیلورم، علی‌العاده اهمال قیلندی. لکن بر مسئله‌یی تحقیق یولنده اون بش یکریمی صحیفه یازاچق مؤلفی افندیله مخالف نظرلری اهمال ایتمه مک البته لازم اولسه کرمک. استاذ محترم مؤلفی افندی کتابک متعدد صحیفه‌لرنده «تکافل عمومی» وظیفه‌سندن بحث ایتمش. درست، تکافل غایت مهم اساسدر؛ لکن ادب بازارنده، علم مجلسلرنده تکافلک اهمیتی ده‌ها زیاده دگلمی؟ «اوزون کونلرده روزه» ده (۱۷۵-۱۷۷) صحیفه‌لرده نصوص شرعیه، ادله شرعیه حقنده بنم بیانمده غایت بویوک اعتراضمده وار ایدی. سننندن اجماعدن تفصیلاتیله بحث ایتمش استاذ محترم مؤلفی افندی حضرتلرینه بنم او بیانلرمی او اعتراضی اهمال ایتمک لازم می ایدی؟

نظرم باطل ایسه، جرح ایدرلر ایدی؛ بن ده استفاده ایدر ایدم؛ بنم کتابلرمی مطالعه قیلوب، ضررلنمش طلبه‌لرده فائده‌لنورلر

ايدى. فرض ايدەيك، نظرم طوغرى اولوب، فكرلرم درست ايسه، مؤلف حضرتلرى «تكافل عمومى» وظيفه لرینی ايفا ايتمش اولور ايدى؛ طلبه لر، معلم افنديلر النده احترامله مطالعه قیلنور اوفاق بويوك کتابلری اهمال ايتمك کبی مساهله شائبه لرندن استاذ محترمك قلمی ده پاك قالور ايدى.

«دینی اجتماعی مسئله لر» ه اوزون انتقاد یازدم؛ انتقادمك ائك جدی ائك صمیمی نقطه سی ده شودر.

مساعده قیلگز، بر از ریاسز یازایم. ملت شرفینه قسم ایدرم سوزمده اوزم یوقدر.

بزده، شبهه یوق، حرکت باشلاندى. شو عمومى اجتماعی حرکت ده بايتاق آدملرک قوتلری اشتراك ايتمش ايسه ده، آراده بشی اون آدمك قوتلری زیاده ايدى، خدمتلى ده بويوك ايدى، برکتلى اولدى. ملت، شبهه یوق، استفاده ايتدى، لکن بز او خدمتلى اهمال ايتدك، انکار ايتدك. خدمتلى تقدیر قیلنمادی، میدان بوش قالدی. عمومى حرکتلرمزه استیلا ايتمش سکتته هم عطالت سببلىنك برى البته شودر.

عمومى حرکتلرمزك تاريخى بگا معلومدر؛ مطبوعاتمزی ده بیلورم؛ بويوك اجتماعلرمزك هر بزنده حاضر ایدم، رهبرلرمزك خادملرمزك هر برینی ده بیلورم. بزه لازم شیلرک هر برى، ديهلم، بزده واردر، لکن انسانى احترام ايتمك، خدمتلى تقدیر ايتمك، اوزى دشمن آرقادشك حق فکرینی گوزل سوزینی قبول ايتمك کبی ائك لازم صفتلر، عفو قیلگز، بزده غایت آذر.

رشید افندینى آرادن قاچردق؛ علی مردان بك قدرینه خدمتلىرینه مناسب اعتبار فزانالمادی؛ محمد آغا شاه تختینسكى شو کون پتروغراد اوراملرنده یالان آياق قالدی؛ احمد بك آغایف جنابلری قاچدی. شو کون خدمت میدانلرنده اسملى وار آدملرک برینك دیگرینه احترامی قالمادی، یاخود یوق ايدى، یوقدر. محل مساعده

ایتسه ایدی، بوراده بن صدری افندی کبی آدملرک ناملرینی خدمتلرینی مثال اولمق اوزره ذکر ایدر ایدم. نشرینه موفق اولور ایسه، «اصلاحات اساسلری» اسملی اثرم ده صوگ اون سنه ایچنده خدمت ایتمش آدملرک خدمتلرینی تقدیر یولنده انشاءالله حقانیت امانت فلمیله حقیقتی یازارم. لکن شو ساعت، «اجتماعی مسئلهلر» ی انتقاد مناسبتیله، شو کونگی اجتماعی حاللرمزک اگ مهملرینه اشاره مناسب اولسه کرک.

شو کون آراده احترام بتدی؛ برمزک دیگرمه اعتمادی امنیت قالمادی؛ تنافر عمومیلشدی؛ تهمت کوزیله باقشماق، برمز دیگرمزدن قورقمق عمومی بر بلیه اولدی.

هر شیدن بحث ایدرز، شو منفور حالمزک چاره لرندن ده بحث ایتمک لازم اولسه کرک؛ هر آدم ملتدن شکایت ایدر؛ لکن بن هر حالده اوز شخصیتمزدن شکایت ایدر ایسه، ایدرم. استاذ محترم مؤلف افندی حضرتلرینه هم حریتله هم احترامله شو خالص انتقادمی یازدم: دورت بش سنه مقدم سویلنمش بزم فکرلرمزی استاذ حضرتلری نیچون اهمال ایتمش؟

(۱۹) اجماع اعضالرینی ۶۳ صحیفه ده بیان ایدر ایکن، مؤلف افندی رسمی سوزلره بر از تبعیت ایتمش اولسه کرک. یوقسه، مجتهدلری دنیاوی عالمره مقابل ایتمک، مشروع حزبلر فلانلر دیمک نهدن ایدی؟

هر مسئلهده ایکی جهتی، بر دینی جهتی، برده دنیاوی جهتی اعتبار ایتمک - اسکی بر حالدر، خطا بر خیالدر، دینی حیاتدن، شریعتی اشدن چیقارمش غایت شوم بر عقیده در.

شو کونگی درجه علمیه مزه، درجه دینی مزه نسبتله، استاذ محترمک سوزلری بلکه درست اولابیلور. اگرده بزم مجتهدلرمز تورکلرک خواجه لرندن، ایرانیلرک آخوند آغالرندن، اوزبکلرک دامالازندن، هندوستانک مولوی صاحب لرندن، تاتارلرک حضرتلرندن عبارت ایسه،

درست، استاذك سوزى درست اولور. او وقت، مجتهدلرمزك بوتون وظيفهسى، محترم مؤلفك تعبیری كبی، «فلان اش شریعت ده یارامای، اما فلان اش درست دیب طورمق» عبارت قالور.

اجماع كبی بویوك مسئلهلری ملاحظه ایدر ایکن، فكرمزی بر از یوقاری چیقارمق، نظرمزك دائرهلرینی بر از دها واسع ایتمك، مقدس املرمزك خطوطلرینی قطرلرینی دها زیاده اوزون ایتمك مناسب اولسه كرك.

اسلامیت دنیاسنك شو كونگی منظره سنه نظر ایدرز شو كون قیلور ایسهك، اسلامیت دنیاسنه نسبتله آسان اشلك یاقین زمان ده وجود بولا بیلهك انك گوزل نتیجهلرینه ایمان بزده بولنماز، یاخود قالماز. اونوز قرق سنهك استقبال پردهلری آرقاسنده مستور املرمزك جمالنه انتظار صبری ده بزده یوقدر؛ ملی جمالك عشقنه قیمتلی مهرلری بذل قیلور قدر غیرت ده حمیت ده بزده یوقدر. یوقسه، اسلامیت دنیاسنه غایت لازم دینی علمی بر «قوه اجماعیه» البته تشکیل ایده بیلور ایدك. او «قوه اجماعیه» ده حزبلر فلانلر بولنماز ایدی، مجتهدلك شرفی ده مهندسلك لقبنه مقابل قیلنماز ایدی. اجماع حقنده استاذ محترمك فكرینی البته احترام ایدرم. «اوافق فكرلر» ك (۱۰۱) نچی صحیفه سنده بنم نظرمده استاذ حضرتلری التفات ایتمسه ایدی، بر از ایسه ده، بلکه تعدیل حاصل اولور ایدی.

کتابك (۶۸ - ۷۴) صحیفه لرنده محترم استاذك بزم اولگی فكرلرمزه موافقتی بگا البته ممنونیت ویردی.

کتابك ۷۵ نچی صحیفه سنده بیان قیلنمش «اجماع ده عصمت» مسئلهسى لازم اولماسه كرك. درست، اجماع حكماك حقلغنه برهان اولسه ایدی، عصمت البته لازم اولور ایدی. لکن اجماع حجت دگل، بلکه قوتدر، حكماك حقلغنه برهان اولماز، بلکه یالکز نفوذینی ایجاب ایدر.

محترم مؤلفی افندی ۷۵ نچی صحیفه ده «اجماع اهلی - اهل حل

و«عقد» ديمش ايسه ده، «حل» كڭ «عقد» كڭ معنالىرىنى اهللىرىنى تعيين ايتمه مش .

شو ايكي سوزك معنالىرى معلوم اولور ايسه، البته اهللىرى ده معلوم اولور؛ اجماع ده اهميت جهتي ده ظاهر اولور .

«اهل حل و«عقد» سوزنده «حل» سوزى هممه مزه معلوم مشهور معناسيله در . يعنى: نزاعى فصل ايتمك، مبهمى ايضاح ايتمك، شبهه يى دفع ايتمك، اشكالى ازاله ايتمك، مجهوللرى استخراج ايتمك، مسئله لرى بوتون جهتيله همه فروعاتيله محاكمه ايتمك. هر حال ده «حل» علوم نوريله معارف اعانه سيله اولور .

«عقد» بوتون فروعاتيله محاكمه قيلنمش مسئله لرك حكم لرك يا قبولنه يا ردينه قرار ويروب، قرارلرى تنفيذ ايتمك. يعنى عقد هر حال ده قوت، شوكت بركه سيله اولور .

بوڭكا كوره، اجماع حجت، برهان اولماز، بلكه بر قوت اولور. بوڭكا كوره، بش اون فردك يا خود اقليتك مخالفتى اجماعك اهميتنه نفوذينه خلل ويزه مز؛ بوڭكا كوره، اجماع ده عصمتى شرط ايتمك حاجت اولماز، بوڭكا كوره، اجماعك قرارنده ابديت عموميت لازم اولماز .

كتابك (۷۶-۸۶) صحيفه لرينه بن ده امضا ايدرم .

قياس مسئله لرنده استاذك نظريه اهل علمك قرارى آراسنده تفاوت غايت بويوكدر . «اوزون كونلرده روزه» ده اهل علمك بيانى بوتون تفصيلاتيله ايللى صحيفه ده (۱۳۵-۱۷۹) صحيفه لرده خلاصه قيلنمشدر . استاذ محترمك نظرى هر حال ده غريبدر . درست، اصوليونك قياسي يالگوز آنالوگيه دن، (تمثيل منطقى) دن عبارت اولسه ايدى، استاذك فكرلرى، ۸۸ نچى صحيفه ده گى سوزلرى بلكه درست اولا بيلور ايدى .

(۲۰) اجتهادك مؤبد بقاسى حقنده محترم استاذك فكرينه بياننه البته اشتراك ايدر ايسه م ده، اجتهادك حقيقتى، درجه سى،

شروطلرى حقننه مؤلف حضرتلرينك فناعترلينه موافقتم يوقدر .
 «الموافقات» صاحبنه تقليد قيلول «علوم عربيه ده خليل كى
 سيبويه كى اولمق شرطدر» سوزى بر از مبالغه كى ايسه ده،
 بن شو گوزل شرطى ممنونيتله قبول ايدر ايدم؛ اجتهادك يوللرينى
 باغلامق ايچون دگل، بلكه راغبلكر امللرينه گوزل بر سائقه، قوتلى
 بر داعيه وضع ايتمك ايچون. خليلك، سيبويهلك بويوك درجه در؛
 لكن مجتهدلك ده اوفاق درجه دگلدر . «آدوافاتلق ايچون لازم
 معلومات مجتهدلك ايچون شرط توگل، بلكه آزرقت بولسه ده كافيدر .»
 سوزى امامت اوقازى حقننه بلكه درست اولور . فقط، بويله
 خصوصلرده روحانى ادارهلردن اورنهك آلمق معقول دگلدر .

اجتهاد غايت نافذ بر ملكه نورانيه در . علوم عربيه ده خليل
 كى اولمق لازمدر؛ قران كريمى حفظ ايتمك، بوتون مدون
 سنتلرى مستحضر اولمق؛ فقه، اصول كى علوم اسلاميه ي بيلمك
 تاريخدن علوم اجتماعيه دن، معارف عموميه دن گوزل خبردار
 اولمق لازمدر .

اجتهاد شرعا تا قيامت البته باقيدر؛ لکن مجبوريتله اعتراف
 ايدر، فعلا اجتهادى البته منقرض ايتدك، اجتهاد فعلا منقرض اولدى.
 صوكت عصر فقيهلرينك بوتون همتلرى متون شرح ايتمكدن، فتاوى
 مطالعه ايتمكدن عبارت اولدى ده قالدى. فقط، اجتهادك انقراضى
 شرطلرينك آغرلغى جهتيله دگل، بلكه املك يوقلغى، اميد سزلكك
 غلبه سى شوملغيله ايدى. شرطلرده هيچ بر آغرلق يوق، بلكه امل،
 همت غايت ضعيف ايدى.

بزم شو كونگى حال مزه نسبتله محترم مؤلفك مسامحه سى مساهله سى
 بلكه موافقدر؛ لکن شريغتاك شرفنه، ملتاك استقباليه نسبتله اجتهاد
 شرطلرى حقننه او قدر مسامحه لازم اولماسه كرك .
 شو سنه ايون ۱۵ - ۲۵ ده پتروغرادده اجتماع ايتمش سيه زده
 مفتيلك شرطلرى مذاكره قيلول، «روسجه ابتدائى مکتب، مسلمانچه

مدرسلك شهادتی» قبول قیلندی. استاذ محترم حضرتلری سکوت ایتدی؛ بنده اوتانوب سکوت ایتدم. قازاق وکیلی علی خان افندی بوکای خان جنابلری «روسچه اونيوهرشیتت آبرازووانیه سی، مسلمانچه دینی علمی دیسسهرتاتسیه» دیدی. بن او دقیقه ده شادلاندم، جانلاندم؛ بوکای خان جنابلرینه رحمت او قودم، تحسین ایتدم.

(۲۱) کتابك ۹۶ نچی صحیفه سنده، ۳۰ نچی قاعده ده «رعایت مصلحت» تعریفی درست ایسه ده، غایت جزئیدر. اصول فقه بیانینه کوره، رعایت مصلحت دائره سی غایت کیگدر. مصالح مرسله بابلری، استحسان بابلری رعایت مصلحت دائره سنك احاطه سنه داخل اولسه کرک. رعایت مصلحت قاعده سی فقهك اکثر بابلرینی شاملدر. بوگا کوره، امام مالك «استحسان فقهك طوقز عشریدر» دیمش.

(۲۲) رعایت مصلحت قاعده سنه مثالر بیان ایدر ایکن، ۱۰۰ نچی صحیفه ده، ۹ نچی مثال اولمق اوزره «جمع ثلاث» مسئله سی ذکر قیلنمشدر. بزم عائله فاجعه لرنده عادت اولمش غایت منفور بر مسئله یی «قبول ایتدك» صفتیله مثال ایتمك مؤلفی حضرتلرینه موافق دگل ایدی.

شو غایت مهم مسئله یی اولگی حالنه اعاده ایتسهك ایدی! یاخود طلاق ده رسمیتی شرط قیلوب، محکمه یا بر جمعیت حضورنده اولمق شرط اولسه ایدی!

(۲۳) استاذ محترمك ۱۱ نچی مثالیه ده حقلقدن اوزاق بر مثالدر. امام علی کبی حقانیتلی دینلی شجاعتملی بر اهل بیت روضه سعادت حضورنده «قصاص!» دیسه ایدی، خلیفه عثمانی قتل ایتمش حریفلرک کوللری کوکلره اوچار ایدی. او وقت قصاصك خلافته بر سوز سویله مك پارتیه لرک دگل، بر فردك ده خیالنه کلمز ایدی.

(۲۴) اون بر مثال نهایی سنده، (۱۰۱) صحیفه ده گی (۱۰-۱۲) سطرلرده تعبیرلرک ظاهرلرنده بر از آغرلق واردر. «شارعك مرادی

عمومی مصلحتلره مخالفی ایدی ده، ترك قیلندی.» دیمك تعبیرك
فصوریدر .

(۲۵) ۱۰۱ صحیفه ده گئی (۲۰-۲۶) سطرلر یازلاماش اولسه ایدی.
دها گوزل اولور ایدی.
عجب، او قدر تذلللك ده مجبوریتی وارمی؟

(۲۶) درست، رعایت مصلحت قاعده سی معتبردر . لکن
«شریعت حکملری مصلحتته مخالفت ایدی ده، ترك قیلندی.» دعواسیله
دگل. بوڭدا كوره، (۱۰۲) صحیفه ده گئی سوزلرلك بعضلرینه بنم
موافقتم یوقدر .

(۲۷) کتابك ۱۰۳-۱۰۴ صحیفه لرنده شریعتیزه نسبتیز حقنده
مؤلفك سوزلری اعترافلری غایت درستدر . لکن ربا حقنده ،
خصوصا ۱۰۵ صحیفه اخیرنده گئی قرارینه موافقتم یوقدر .

بانق مسئله لری مدنیت دنیا سنده، تجارت بیر ژاسنده، سیاست
قاینه لرنده غایت بویوك اهمیت کسب ایدی. اسلامیت دنیا سنك
مدنیت دنیا سنه اسیرلگی ده، دیهلم، بانقلرلك قوتلری شوملغیله اولدی.
ربا مسئله لرنده بوتون مجتهدلرلك بوتون فقیهلرلك نظرلری ده غایت
قاصر ایدی، قرارلری ده غایت طار اولدی . درست، شویله در ؛
لکن شو کونگی کینگ معلومات اعانه سیله ربا مسئله لرینی گوزل
صورت ده حل ایتمك ممکندر، البته لازمدر. شو دقیقه ده بیانن
عاجز ایسه مده، ربا مسئله لرینه شریعتك نظرینی، نه دندر، تصویب
ایدرم، تقدیس ایدرم.

۱۰۳ - ۱۰۴ صحیفه لرده گئی «بانق معامله لرنده ربا دن سلامتك
احتماللرینی دعوی ایتمك باتوب ده قوریلغی دعوی ایتمكله بر
درجه ده در» کبی مبالغه لر محترم استاذك شأننه مناسب اولماسه كرك.
شو کون او یله سوزلر یالگیز بر امید سزلكدر .

درست، بزم دورت بش هیئت علمیه مز، ربا هم بانق مسئله لرینك
حلیله دورت بش سنه اوغرا شوب، عاجز قالمش اولسه ایدی؛ یا خود

اسلامیت تعلیمنه مناسب بر «مدنیت مینیاتوری» نی اوزاقدن لا اقل دورت بش کون تماشا ایتمک بزه نصیب اولسه ایدی، درست، او وقت بزم مبالغه لرمز بلکه درست اولور ایدی.

اسکی هم شو کونگی فقیهلرک نظرلرینه بن تعجب ایدرم. اهل اسلامی ضرورته سوق ایتمک، ایکی شرک آسانیله عمل جسارتلرینه اهل اسلامک وجدانلرینی عادتلندرمک نیچون؟ انسانک وجدانی عمللرینه مخالفت ایتمک کبی بویوک حرج دنیاده بولنورمی؟

«ایکی شرک آساننه مجبوریت» قاعده سی اوزینی اوزی ابطال ایدر؛ شریعتی ده هدم ایدر؛ انسانک اختیاری ده فاسد اولور؛ کوئل راحتی ده زائل اولور. شریعتک ده حرمتی قالماز، عصیان عادت اولور.

(۲۸) «سفرده دورت رکعت نمازی دورت اوقومق» کبی امتک بویوک بر قسمی طرفندن قبول قیلنمش عبادت مسئله لری حقنده «اورونلی بولماسه کرک» کبی تعبیرلری قوللانمایوب؛ بلکه او یله شیلره ده زیاده مساعده کوزیله نظر ایتمک مناسب اولسه کرک.

(۲۹) اوزون بیانک نتیجه سی اولمق اوزره، (۱۰۶-۱۰۷) صحیفه لرده یازلمش سوزلر، بنم نظرم ده، غایت مهمدر، غایت درستدر. البته زمانک مکانک احوالک ایجابنه مصلحتنه مناسب قانونلری ترتیب ایتمک امتک ذمه سنده بورچدر، فرضدر. لکن قانون منبعلرینی مجتهدلرک یالکز قیاسلرینه اجماعلرینه حصر ایتمک لازم اولماسه کرک.

(۳۰) ۱۰۸ نجی صحیفه ده بیان قیلنمش ۳۱ نجی قاعده شو کتابک اک گوزل بر زینتی کبی اولا بیلور. صافی، خالص اسلامیتی مدنیت دنیاسنه تبلیغ ایتمک، اسلام تعلیملرینی یر یوزینه نشر ایتمک البته اهل اسلامک اک بویوک وظیفه سی، هم ده دینی بر بورچیدر. شو قدر بویوک بر حقیقت حضورنده (۱۰۹-۱۱۰) صحیفه لری استاذ محترم مؤلفی حضرتلری تنزل یولیله تبرع قلمیله یازمش اولسه کرک.

جدی حقیقت حضورنده مطایبه یوليله لطیفه لرده مساعده وار ایسه، صافی خالص اسلامیتی یالکیز اجنیبلره دگل، بلکه ائک ایلک اوزمه تبلیغ ایتمک لازم ایدی دیمک دها مناسب اولور ایدی. ائمئک ذمه سنه فرض قیلنوب، اهلیتنه امانت قیلنمش «تبلیغ» وظیفه سی غایت مهم، غایت آغر، ائک مشکل بر وظیفه در. بوئکا کوره اولسه کرک، مستور بر قدرت الیله، حکمت الهیه تدبیریه شو وظیفه بوتون انسانیتک صلاحیتنه توزیع قیلنمشدر. وما یعلم جنود ربک الا هو.

قرآن کریمی همه لسانلره ترجمه ایتمک؛ شارع حکیمک بوتون تعلیملرینی غایت صافی ائک گوزل اسلوبده تدوین قیلوب، هر بر لسانده نشر ایتمک؛ شریعت اسلامیه قانونلرینی مدنیت دنیا سنک حقوقلرینه نمونه قیلنه بیلور طرزده تألیف ایتمک؛ بوتون دینلرک عقیده لرندن گوزل اولابیله جک عقیده اسلامیه یی ساده عقل، پاک کوئل برکه سیله قبول قیلنه بیله جک موجز افاده لرده بیان ایتمک؛ بوتون انسانیتک بوتون معلوماتنه اسلامیتک حر نظرینی اثبات ایتمک کبی مهم هم بویوک خد متلر اسلامیتی تبلیغ وظیفه سنک مقدمه لری اولابیلور. تبلیغ وظیفه سنک ائک مفید طریقی، ائک قوتلی وسیله سی، ائک نافذ تدبیری شو مقدمه لره باشقه در.

اهل اسلام پاکلک صاغلق حلقق طوغریلق امینلک فضیلتلریله امتیاز کسب ایدر ایسه؛ علم، قوت، بایلق برکه سیله همه ملتلر آراسنده عزیز اولور ایسه؛ او وقت اسلامیت ائک گوزل مدنیت نمونه سی اولور؛ او وقت بوتون ملتلر اسلامیه محبت ایدر لر؛ او وقت هر بر ملت بزم مقدس قرآنمزی، بزم سنستلرمزی، بزم شریعتمزی، بزم ادبیاتمزی اوز لساننه ترجمه ایدر؛ او وقت هر دولتک علوم حرملرنده بزم علوم تدریس قیلنور؛ او وقت هر بر ملت معیشت اصوللرنده بزه تقلید ایدر ایدی؛ او وقت هر بر ملتک کوئل بزه میل ایدر ایدی. او وقت اسلامیتک دعوت نداسی یر یوزنده هر بر انسانک قولاغنه قبول

قاپوسندن البته واصل اولور ايدى. او وقت اللهڭ نصرتيله بوتون انسانيت دنياسى فتح قيلنوب، گروه گروه بوتون انسانلر اللهڭ ديننه البته داخل اولور ايدى.

يالگز او وقت، يالگز شو طريقه تابيع وظيفه سى حقيه ايفا قيلنه بيلور!

يوقسه، ديگر ملتلر آراسنده اسلام ملتى ذليل قالوب، حيات اسلاميه بر نفرت نمونه سى اولور ايسه، او وقت لسانله قلمله دعوتڭ اهميتى غايت ضعيف اولور.

درست، انجيل ير يوزينڭ همه لسانلرينه ترجمه قيلنمشدر؛ ميسيونرلر ير يوزينڭ هر قطعه سنه هر جزيره سنه طولمشدر. لکن نصانيتڭ ير يوزنده انتشارى ترجمه لر برکه سيله ياخود ميسيونرلر هم تيله دگل، بلکه خره ستیان ملتلك عزتيله، خره ستیان دولتلك قوتيله، اولسه، اولمشدر.

تابيع وظيفه سى هر نه قدر بويوك وظيفه ايسه ده، شو كونگى حالمزه كوره، شو كون بزم حقه البته نافله بر وظيفه در. اويله نافله وظيفه لردن مقدم، تأخيري جائز دگل، شو ساعت فرض وظيفه لرمزده واردر. مثلاً:

مدنيت مکتبلرنده کلیه لرنده تربيه آلوجى تحصيل قيلوجى اسلام بالالرينى اجنيلرڭ ناچار تأثيرلرندن صاقلامق؛ اسلام بالالرينڭ قلبلرينى دماغلرينى وجودلرينى اسلاميت برلگنه باغلامق؛ مدنيت تربيه لرينى آلوجى اسلام بالالرينى اسلام تربيه سندن ده محروم براقمامق وظيفه سى.

غايت بويوك شو وظيفه ده قصورمزده غايت بويوكدر؛ مساهله ايتدك، غفلت ايتدك؛ مطلوب دگل نتيجه لرينى ده ايندى شو كون كوردك. اوتوز ايكى سنه طوتاش ترجمان باباى «لسانده برلك!» شعارينى آقروب باغروب طورور ايسه ده، ايندى شو كون اوفاق بويوك جمعيتلرمزدن مى لسانمز قوولدى؛ تمثيل عامالارينڭ اڭ

قوتلی تأثیرلری عائله اوچاقلرندن آنا قوینلرندن باشلاندى؛ يالکز
کیومده دگل، بلکه حرکتلرده قیلانشلرده اجنبیلره تقلید آرزوسی
زیاده لشدی، یوزلر باشقه بر جهته، کوکللر باشقه بر قبله یونه لدی!

ابتدائی مکتبلرمز ضعیف؛ اورتا مکتبلرمز یوق؛ بالالارینه ملی
تربیه ویره بییلورلک درجه لردن آنالر دون، بوکا کوره، بالا اکثریتله
تربیه دن محروم قالور؛ مگدن برینک، بختی وار ایسه، دیگر
ملتلرک اورتا مکتبلرینه کیدر؛ سکز طوقز سنه دوام ایدوب،
«اوجه بنیکلر» دن زیاده محیطک تأثیرله تربیه آلور؛ مکتبی تمام
ایدر؛ بویوک مکتبلرک برینه کیدر؛ مدنیت شهرلرنده یات عائله لرده
بش آلتی سنه عمر ایدوب، بویوک جمعیتلرده ادب مجلسلرنده مدنی
ملتلرک الک گوزل جهتلرینی الک جاذب فضیلتلرینی کوروب البته
محبت ایدر؛ البته ضعیف قلبلر ملی محبتدن بوش قالور؛ ملت
آراسنده ملت یولنده خدمتی برکسی بلکه غایت آز اولور. یا ایسه،
ملتك بختسزلگنه یا خود اوزینک بدبختلگنه قارشى، بزم آرادن
چيقار؛ بر گوزل بالا ملت خانه سندن غائب اولور.

بوتون شو مکروه نتیجه لرک گناهلری بزه در، سبیلری ده
اوزمزه در. فرض ایدیهک، روسلرک اورتا هم بویوک مکتبلرینی
گوزل تمام ایتمش دلبر بر قزمز بزم آرادن شو کون چیقدی؛
بزه، دیهلم، بویوک بر ضائعات اولدی. شو منفور بر حالک
سبیلرینی مکتب تربیه سنده آرامق خطادر. بلکه عائله تربیه سنده،
اجتماعی احوالمزک ناچارلغنده، ملی مکتبلرمز یوقلغنده، کورشى
ملتلر کوزنده اعتبارسزلگمزه آرامق کورمک لازمدر.

تبلیغ وظیفه لری، دیهلم، فرضدر. لکن اسکى مسلمانلرک
دینلرینی صاقلامق هم فرضدر هم ضروردردر. کوزلرمز قاشنده
لهستان مسلمانلری مقدس ملی جوهرلرینی غائب ایتدیلر، دینلری ده
غیبوبت حدودینه غروب نقطه سنه یاقینلاشدی؛ چین مسلمانلرنده،
دونگانلرده اسلامیتک یالکز اسمی قالدی؛ قیرگیز قازاق قارندشلرمزک

اسلاميتدن بهره لری استفاده لری آز اولوب، حاللری هر جهتله ضعيفلندی؛ تورکستان مسلمانلرينىڭ اولگى سفالتلرينه يينه دهشتلى سفالتلر قات قات آرتوب، ملی دینی اجتماعى حاللرينه افلاس کلدی.

يالگزر روسيا مسلمانلرينىڭ دگل، بلکه بوتون اسلاميت دنياسنىڭ شويله حاللرينه، شو حاللرينىڭ ده عاقبتنه انسان انتباه کوزيله نظر ايدر ايسه، اسلاميت حرمتى اسلاميت حقوقى حضورنده قصورمزدن گناهلرمزدن عطاالتمزدن ذلتمزدن بن غایت اوتانورم...

تبليغ خياللری، استقبالمزه نسبتله، بزه شو کون مقدس بر امل، گوزل بر ایده آل اولابيلور؛ لکن شو کونگى حاللرنىڭ اقتضاسيله بز البته قناعت ايدرزه: اوزمزی، دينمزی، مقدس ملی بايلغمزی محافظه ایده بيلسهك، البته راضى اولورزه، البته شاد اولورزه. لکن، شرف يوق ايکن، عزت يوق ايکن، دين، ملت، مقدس ملی بايلق، تمام صافلغيايه محافظه قيلنه ماز.

جامعلمزنىڭ محرابلرينى منبرلرينى، عائله اوچاقلرينى توزه تمك، ابتدائى مکتبلرمزه، دینی مدرسه لرمزه هر شیدن زياده اعتنا ایتمك بزم استقبالمزنىڭ بسمله سيدر.

اسلاميت ده وحدت عقیده سى ده واردر، «بعث بعد الموت» عقیده سى ده واردر «قيامت» عقیده سى ده واردر. «قيامت» ده، بزم انتظارمزه کوره، ياقيندر. شو کون جانسز قالمش يوره کلرمزه دماغلرمزه معارف صوريله روح بلکه نفخ قيلنورده، بز مرقدلرمزدن بلکه قالقارزه؛ ياڭى حيات بلکه ابدى حيات اولور.

امل هم عمل - ايماننىڭ اڭ بويوك ايکى رکنيدر.

(۳۱) تبليغ مناسبيله، محترم استاذ حضرتلری قران کریم ترجمه سى حقنده گوزل ملاحظه لرینی يازمشدر. بوتون دنيا لسانلرينه ترجمه قيلنور ايسه ده، تحريفنىڭ محاللىگى ۱۱۵ نچى صحيفه ده (۱-۱۳) يوللرده غایت آچيق کوسترولمشدر.

تا قيامت محفوظ قالاچق قران كريمك ملىون ملىون نسخه لرى ميدان ده وار ايكن، ترجمه لرده بولنه بيله جاك ياكش لرك قران كريمه ذره قدر ضررى ممكن اولماز. ترجمه خطالرينى هر ساعت درستلهمك البته ممكن اولور.

۱۱۴نجى صحيفه ده محترم مؤلف افندى ترجمه لرله ده تلاوتك جوازينه ميل ايتمش كى ايسه ده، بنم اعتقادمه كوره، «تلاوت يالكز نظم عربيله اولور.» شو مسئله يى «خلق نظرينه» ده (۸۵-۹۳) صحيفه لرده بن ده بيان ايتمش ايدم.

(۳۲) ايمان، كفر حقنده محترم استاذ افندى (۱۱۹-۱۲۷) صحيفه لرده گوزل معلومات يازمش ايسه ده، (۱۲۲) صحيفه ده (۱۸-۱۹) سطرلر محترم استاذك قلمنه هيچ بر صورتله مناسب دگل ايدى. جانك قانك مالك عصمتى يالكز ايمان بركسه يله دگل، بلكه مطلق انسانيت بركسه يله در. هر انسانك جانى، قانى، حياتى، ملكى معصومدر.

بزده غايت مشهور بر قاچ اوهام واردر. برى حربى كلمه سيله كفر سوزينى مرادق كى وهم ايتمك. شو وهم بزده غايت شاعدر. قارت حضرتلرمز «ربا» جوازينى ده شو وهم اساسنه بنا ايدرلر. مطبوعات صحيفه لرند ده دورت بش دفعه بن تنبيه ايتمش ايدم؛ ايشندر م، ديمك، ممكن اولمادى.

(۳۳) يوقارى ده بر دفعه سويله مش ايدم؛ اهميته كوره، ينه سويله يم: «تكفير قاعده لرى» نى كتابلرده، خصوصا «دينى، اجتماعى مسئله لر» كى اساس قاعده لرى بيان ايدر كتاب صحيفه لرند يازمق مناسب دگل ايدى. اويله شيلرى بالكليله اهمال ايتمك البته لازمدر.

روضه سعادت مركزندن عرش اعظم ذروه سنه واصل اولمش «لا اله الا الله محمد رسول الله» كى بر خط مستقيم بركه سنده

رسم قيلنمش اسلاميت مستويه سى - يوزى قبله يه يونه لمش همه انسانلرى ساحه سنه آلا بيلور!

(۳۴) كتابك ۳۴ نچى ماده سى گوزلدر، حقدر. البته اسلاميت بناسى عصر سعادت ده تمام اولدى، تكميل قيلندى. عبادتلىرینه عقیده سنه بر شى زياده ايتمك حاجت دگل، حذفى ايتمك ممكن دگل. لکن انسانك فکرى حدر، عقلك نظرينه هيچ بر جهتن حدود يوقدر، مانع يوقدر. اهل كلام خلافيات هوا سنده، اهل تصوف كشف فضا سنده جولان ايده بيلور. مخالفلىرى تكفير، تضليل، تفسيق كبرى ادبى نزلكلر قاتشما دقجه منهبلك مسلكلك هر برينه مساعده ويريله بيلور؛ لکن هيچ بر منهبك خصوصى نظرى اسلاميت عقیده سندين جزء اولماز. (۳۵) ۳۵ نچى ماده سى ده گوزلدر. درست، اسلاميت هر زمان، هر مكان، هر قوم ايچون موافق اولابيلور عمومى بر ديندر. انسانك مادى سعادتيله برابر، روحانى سعادتنده ضامندر. شو سوز بلکه بر حقيقتدر، لکن شو ساعت بوراده بر دعوى در، اثباتى لازم بر نظريه در. دنيا ده سعادت نمونه سى بر اسلاميت حياتى كوستره بيلسه ايدك؛ يا خودك معقول بر عقیده، اك گوزل بر ادب حيات، اك موافق اك عالى بر شريعت تدوين قيلوب، «اشته اسلاميت شودر!» ديه بيلسه ايدك؛ دعوا مزي، نظريه مزي او وقت اثبات ايتمش اولور ايدك. يوقسه، نه قدر گوزل نه قدر بليغ اولسه ده، قورى بر سوزدن معنى چيقيماز. شو بويوك حقيقتى غايت جديتلى دعوايى تحليل ايتمك ايچون، محترم مؤلف افندى اسلاميت دنيا سنده انقلاب بر كه سنده ميدانه چيقيمش اوچ فکرى اوكلق، صولق معتدلك اسملريله برينى ديگرينه مقابله قيلنوب، مسئله يى تفصيلاتيله محاكمه ايتمش. البته، على العاده، معتدلك فکرى برينه طرفدارلى كوسترمشدر.

دينى، اجتماعى، سياسى مسئله لرك، ديه لم، هر بونده اوچ نظر، اوچ جريان بولنه بيلور. هر نظرلك هر جريانك طرفدارى مدنيت

دنیا سنده معلومات صاحبی، اکثریتله وجدان صاحبی غیرتلی درایتلی آدم اولور. اوڭ نظرڭ ده، اعتدال نظری کبی، اولدقچه گوزل اساسلری، معقول اولا بیلور دلیللری بولنور.

محترم استاذ افندی محاکمه ائناسنده اوڭ نظری استنطاق ایدر ایکن، (۱۳۳) صحیفه ده اوڭلرڭ اڭ نادانلرینی تام درویشلرینی سویله توب، اوڭلرڭ نظرلرینی (۱۳۷-۱۳۵) صحیفه لرده جرح ایدر ایکن، اوڭلرڭ اوزلرینی هر شیدن حتی دیندن ده غافل اڭ نادان قیلوب تصویر ایتمش.

شو حال محترم استاذڭ بر تعصبی می؟ یا خود «دین ده اوڭلق نادانلقدن باشقه ممکن توڭل!» دیمک می؟

نادانلرڭ اوڭلغی ده، شبهه یوق، نادانلق اولور. لکن محاکمه می بر از یوقاری چیقاروب، اوڭلق صوللق معتدللک نظرلرینی معلومات صاحبی وجدان صاحبی غیرتلی درایتلی فدائی آدملر آراسنده تصویر ایتسهک، نصل اولور ایدی؟ او وقت بویوک حقیقت بوتون علویتیه بلکه کوسترلمش اولور ایدی.

نادان اوڭلری الزام یولیه یازلمش (۱۳۷-۱۳۸) صحیفه لر - جدی بر حقیقتی بیان دقیقه لرینه مناسب اولماسه کرک.

«دینلی وهابیلری دیندار سنوسیلری اطاعتسز نادان سرخوش تورک عسکری قاشنده مغلوب ایتمک» - «روزه چی نمازچی اڭ عابد اڭ صاف ایمانلی پاک کوڭللی موحد ماناستر ادرنه مسلمانلرینی بالقان شقیلری النده اسیر براقوب مرتد ایتمک» تعبیرڭ بر از قصوری بر از مساهله سی مسامحه سی اولسه کرک. هم ده فرانسوزلره مصر طریققلرینڭ مقابله لرینی «دین ایله قوتڭ محاربه سی» کبی تصویر ایتمک استاذ حضرتلرینڭ گوزل قلملرینه موافق اولماسه کرک.

دینلرڭ هر برینه، خصوصا اسلام دیننه بزم بویوک احتراممز واردر. ذلت، مغلوبیت هیچ بر وقت ایمانڭ اثری ثمره سی

یاخود مقارنی اولاماز. مغلوبیت دین ایمان کسوه لرینه بورکه نوب یوروچی دینسزلک هم ذلت اثریدر.

بزم مفسرلر هر بر آیت کریمه یی تأویل ایدرلر ایسه ده، بنم نظرم ده «ولن يجعل الله للكافرين على المؤمنين سبيلا» آیت کریمه سی ظاهر یله اطلاق یله عمومیت یله مؤکد لگیله البته باقیدر. فکرمزه مخالف هر بر آیتی تأویل قیلاویرسه ک، فعلیت مزه ذلتمزه مناقض هر بر آیتی اوز معناسندن چیقاروب تطبیق ایده ویرسه ک، قران کریمک نه قدسیتی قالور؛ نه حرمتی قالور.

محترم استاذ افندی (۱۴۱) صحیفه ده صول نظری بیان ایدر ایکن، صوللرک اوز لرینی دیندن اسلامیتدن تمام غافل، علوم ده معارف ده ضعیف کبی تصویر ایتمش. درست، صوللق لقبیله شادلانوب یوروچی لیبه راللر بلکه شویله در. لکن اعتدالک ایکی طرفی ده جاهل اولدقن صوگ، تفصیلاتله بیانک اهمیت قالماز، چونکه ضعیفی خصملره غلبه ایتک ظفر دگلدر. هر بری معلومات صاحبی، هر بری درایت غیرت صاحبی خصملری قانع ایتسه ایدی، او وقت حقیقت بوتون قوتیله حقلغیله ظاهر اولور ایدی.

نوبت معتدلره کلدی. لکن (۱۳۱) صحیفه ده یازلمش (۳۵) نجی قاعده یی اجمالا ایضاح قیلا بیلور بر سوز معتدلرک بیانلرنده ده یوقدر.

غایت بویوک نظریه یی دعوی ایتک، فقط، بیانمز نره ده؟ «اسلامیت هر بر سعادت، مادی سعادت، روحانی سعادت، جامعدر» سوزی حق ایسه ده، حقیقت ایسه ده، لکن شو ساعت برهانمز یوق. «انسانک حیات ده عزتنه، مادی هم روحانی سعادتنه سبب اولابیلور هر بر شی اسلامدر، اسلامک رکنیدر» دیسه ک، معنی همان اولگی معنی اولور، اثباتی ده آسان اولور. انسان، مسلم اولمق صفتیله، شو حقیقتی انکار ایدهمز؛ البته یالکز ایمانک فرمانیله اولسه ده قبول ایدر. لکن شو حقیقتی

اثبات ایتمك ایچون، یعنی انسانك حیات ده عزتنه، مادی هم روحانی
 ساعاتنه سبب اولابیلور شیلری اسلامك رکنی کبی کوستره بیلیمك ایچون،
 «اوزون کونلرده زوزه» رساله سنده (۱۷۵ - ۱۷۷) صحیفه لرده بیان
 قیلنمش ملاحظه لری، یاخود، آچیق سویله ییم، اڭ قیمتلی معلوماتی
 «اصول فقهده یاڭکی دور» کبی قبول ایتمك البته ضرور اولور.
 گوزل قلمیله تکافل عمومی وظیفه لرندن بحث ایتمش استاذ
 محترم رضا افندی حضرتلری بنم اثرلر مده بیان قیلنمش نظرلری
 نیچون اهمال ایتمش؟ ادب مجلسلرنده ده تکافلک حکمی جاری دگلمی؟
 (۳۶) دین ده مساهله کبی، اخلاقسزلیق ادبسزلیک کبی جنایتلر،
 درست، انسانیت دنیا سنده ده اسلامیت دنیا سنده ده یاڭکی بر حال
 دگل، بلکه غایت اشکیدر.

و مکنذا کان اهل الارض من فطروا فلا یظن جهول انهم فسدوا
 محترم استاذك (۱۳۸ - ۱۴۳) صحیفه لرده گی سوزلری البته
 درستدر. لکن بنم سوزم زمان بوزوقلغندن شکایت قیلوچی
 خواجه لر حضرتلر ایشانلر ایله دگل، بلکه خالص اعتراف یولیلهدر.
 اعتراف ایده یك، بزم زمانمز اولگی زمانلره نسبتله دها
 زیاده بوزولدی. بوزوقلغڭ باشی یاخود اڭ بویوک حصه سی بزده،
 یعنی خواجه لرده، حضرتلرده، ایشانلرده، اش باشنده اوطوروچی
 آدم لرده در. کیوملرمزده بلکه گوزلدر؛ روزه نماز کبی عبادتلرمزده
 بلکه کاملدر؛ صورتلرمزده بلکه احترامی جلب ایدر؛ لسانمزده
 بلکه بلیغدر؛ صحبتلرمزده انسانلره بلکه قناعت ویرور؛ لکن روح
 جهتنه، قلب، کوکل جهتنه نظر ایدر ایسه ک، اش بالکلیه باشقه
 اولور. روحلری عزیز، قلبلری صاغ سلفلره بز اوزمزی، شو
 کونگی خواجه لری، شیخلری، حضرتلری قیاس ایدر ایسه ک،
 اوتانورز، اویالورز.

روح بیوکلیگی، قلب صاغلی بزده قالمامش!
 شو اعترافی یاخود، دیهلم، عتابمی خلقك عمومونه نسبتله دگل،

بلکه حضرت لارک، ادیلرک، محرر لارک، ضیالیرک اکثریتنه خطابله سویله دم. انسان مدنیت دنیاسنده شو کونگی قیامت دهشتلرینه اعتبار کوزیله نظر قیلوب، اوزمزک شو کونگی ذلتیزی اعترافی قابیله محاکمه ایدر ایسه،

* * *

صحابیلرک بری نبی کریم رسول امین علیه الصلاة والسلام حضرتلرندن روایت ایتمش:

«یوشک أن تداعی علیکم الامم، كما تداعی الاکلة الی قضاها. قیل: فمن قلة بنا یومئذ یا رسول الله؟ قال: لا، ولكنکم غناء کغناء السیل!»

* * *

گوزل کتابک (۱۴۴ - ۱۴۶) صحیفه لزنده محترم استاذک غایت گوزل سوزلرینه بنده البته امضا ایدرم. زمانمزه دینمزه قصور یوق، گناه یالکز اوزمزه در؛ ملتک خلقک بوزوقلغندن شکایت ایتمک بدلنده، اعترافی کوزیله باقوب، اوز حالمزی اصلاح ایتمک البته اک برنچی وظیفه اولمق کرک.

۳۷ کتابک (۱۴۷) صحیفه سنده بیان قیلنمش «تکافل عمومی قاعده سی شریعت اسلامیده غایت بویوک غایت مهم قاعده در. عمومی تکافل اسلامیتهک روحیدر، شریعتک اساسیدر.

شو قاعده یسی مؤلف افندی گوزل تفصیل ایتمش. لکن مؤلف افندیتهک عباره سنده «ادبی اخلاقی جهتدن تبعیت» سوزینتهک معناسی نه در؟ عمومی کفالت قانون شریعت ایجابیله بعضا فرض اولور، واجب اولور. کفالت هر وقت یالکز ادبی بر وظیفه اولماز، بلکه اخیانا قانونی بر وظیفه اولور. بونتهک مثاللری ده غایت چوقدر. عمومی تکافل قانونی یالکز دینی یالکز شرعی دگل، بلکه مجبوری طبیعی بر قانوندر، هیئت اجتماعیله لارک بوتون حیاتلری تکافل قانونی اوزرینه تأسیس قیلنمشدر.

درست، محترم استاذك ۱۴۸ صحيفه ده بيانى كى، جمعيت خيريه لرم عمومى تكافلگ گوزل مثالريدر، غايت گوزل بنالريدر. جمعيت خيريه لرك اهميتى حقنده (۱۴۹-۱۵۴) صحيفه لرمده مولفك بيانى غايت طوغريدر.

اسلاميتك بشدن بر ركنى اولان زكاتى صدقاتى جمعيت خيريه لره صرف ايتمك خصوصنده محترم استاذك ملاحظه سى غايت مهمدر. درست، زكاتى صدقه لرى ترتيب سز، تدبير سز اوله شمك صرف ايتمك، اسلام دنيا سنك فلاكتنه، روحلرك صوك درجه لنتنه غايت قوتلى سبب اولدى. حتى غنيمت ماللى ده تدبير سزلك اداره سزلك شوملغيله حكومتك خلقك عسكرك فسادينه، اسلام دولترنده اقتصادى جهتك صوك درجه ده انحطاطنه غايت بويوك عامل اولدى.

عمومى ديوانلر مرمى بودجه لرم مرمى تايمين ايچون شارع كريم حكمتيله تدبير قيلنمش زكات صدقات عشر غنيمت كى غايت مهم تاسيسات شرعيه يى نرتيب سز صرف شوملغيله، عالم اسلاميت ده اخلاق بوزولدى. فقيرلر يالقا اولاندى؛ اسلام بالاسى كسبدن قالدى؛ بر وقت اسلام عسكرينك بوتون همتى معمور مملكتلرى طالامقندن، خراب ايتمكدن عبارت اولوب كيتمش ايدى.

* *

شوكون ۱۹۱۴ سنه، سنتابر اون بر، ۱۳۳۲ سنه، ذى القعدة دورت، پنجشنبه كون، جمعه كيچه سى، ساعت بش ايدى، ملت باباسى استاذ محترم اسماعيل بك غصبرينسكى حضرتلرينك وفاتى تلغرافى خبريله بزه اعلان قيلندى!

ايشتم.

«بگاده شويله بر اولوم نصيب اولسه ايدى!» ديدم.
محترم اسماعيل بك حيات ده بختيار ايدى، بوتون حياتى

ملتنه غايت بركىتلى اولدى. محترم استاذ اسماعيل بك غايت بختيار حال ده جان تسليم ايتدى، اوز خىدمتلىرىنىڭ غايت بويوك ئىمرەلىرىنى كورب ئولدى.

هر بر ملتڭ بر بويوكى واردى: روسلرڭ تىولستويلرى، فرانسىلرڭ هوغولرى، آمىرىقانىلىلرڭ فرانسىلىنلىرى، سوهىچىرەلىلرڭ پەستىلوچىلرى واردى. او بويوكلرڭ اوز ملتلىرىنە وطنلىرىنە ادبى اجتماعى غايت بويوك خىدمتلىرى البتە سىبقت ايتىشىدىر.

ملت باباسى محترم استاذ اسماعيل افندينىڭ روسىا مىسلمانلىرىنە خىدمتى شو بويوكلرڭ خىدمتلىرىدىن بلا مبالغە زىادە ايدى، دها زىادە بركىتلى ايدى. خىدمتڭ قىمىتى حاجتڭ درجەسىلە شىتيلە تىقدىر قىلىنور. بزم روسىا مىسلمانلىرىنىڭ احتىياجى او ملتلىرڭ احتىياجىدىن مىليون دىفئە زىادە ايدى. بوڭكا كورە، خىدمتڭ قىمىتى دە زىادە اولور. استاذ اسماعيل افندى بزه الف با اوگرتدى، ابتىدائى مكىتبىلر آچدى، ابتىدائى مكىتبىلر مىزى اصلاح ايتدى، مىدرسەلر مىزڭ دە اصلاحاتنە يول آچدى؛ جمعىت خىرىلەر تاسىس ايتدى، ايتىردى، فرىنگىستان مكىتبىلرى ملاعباس فرانسوى كىبى ادبىيات نىمونهلىرى يازدى، بزه جان وىردى، اوزى دە بزه هر جەت دە نىمونه اولدى. شو كونىكى مىحرىرلرڭ ادبىلرڭ خادىملرڭ ھەمسى محترم استاذڭ شاگىردلىرىدىر. سىياسى خىركىتلردە، اصلاحات خىركىتلردە محترم استاذ غايت احتىاطلى بر رەبىر ايدى.

۱۴ نىجى عصر ھىجرى ابتىدالرىندە تاسىس قىلىنوب، ۳۲ سنە دوام ايتىمش «ترجمان» برىكە سىندە اسماعىل بك خىركىتلىرى روسىا مىسلمانلىرىنىڭ ادبى اجتماعى خالىرىنى تىجدىد ايتدى. روسىا مىسلمانلىرى خىقىندە محترم استاذ اسماعيل بك ۱۴ نىجى عصرڭ مىجدىد ايدى. بزمى اوپاتىدى، حىيات يوللىرىنە نىجات يوللىرىنە بزمى كوندوردى. سانسىزى صافلادى، ادبىياتمىزە گوزل بر اساس قوردى. مىلىتىمىزى صافلادى. زمان وار ايدى، بزم روسىيادە روسلر آراسىندە توركىلكىدىن

مسلمانلقدن اوتانور ایدك؛ استاذ اسماعیل افندی توركلك فخرینى اسلام قدرینى بزه بیلدردى، بزى ده دیگر ملتله طانتدی .
استاذ اسماعیل بك ملتنه هر جهتله برکتلى بر آدم ایدی .
ممکن اولسه ایدی ، ملت خدمتلرنده محترم بابامزى ینه اون بش یگرى سنه یاشاتمق ایچون ، حیاتى محترم استاذ حضرتلرینه ویروب ، شو کونگى مسعود قبریینه بن یاتار ایدم . بن اسماعیل بكك حیاتنه ده وفاتنه ده غبطه ایدرم . حیاتی بختیار ایدی، وفاتى ده بختیار اولدی .

شو کون بویوك ملتك بوتون ملتك ماتم کونیدر .
رحمت درگاهلرنده محفوظ بزم «وفیات الاعیان» دیوانمزك گوزل صحیفه لری بزم محترم استاذك بویوك نامه له شو کون زینتلندی .
محترم استاذك روحى «علیون» كك ائك اعلاسنده رحمت فرشته لری طرفندن بویوك احترامله شو کون استقبال قیلندی . نبى کریم سیدالوجود علیه الصلاة والسلام حضرتلرینك مقدس معصوم اللرینى اوپمك شرفلرینه ده نائل اولوب ، محترم بابامزك روحى الوهیت عظمتى حضورنده شو کون مؤید صورت ده سجده ایتدی . بوتون عمرینى اسلام خدمتلرینه وقف ایتمش اسماعیل بك حضرتلری اسلامیت حرمتنه مناسب درجه لرده فردوس جنستلرنده ایندی قرار ایتدی .

مدنى ملتلك هر برى بویوكلرینك جنازه لرینه صوك احتراملرینى تقدیم ایدرلر .

بز محترم استاذمزی حال حیات ده احترام ایدمه دک . شو کون محترم استاذك بویوك جنازه سنه عرض قیلنه جق احترام بلکه ائك برنجى احترامز اولور ، لکن انشاءالله ائك صوگى اولماز ، بلکه محترم استاذك گوزل نامى بویوك حرمتى تا ابد ملتك کوشکلندن هیچ بر وقت چیقماز . محترم استاذك برکتلى بسمله سیله باشلانمش مقدس اش انشاءالله کمالنه واصل اولور؛ محترم استاذك پاك ائقريله ملتك قلبنه چه چلمش امل اوراقلرینك گوزل چه چکلرینى طاتلى

ئەرەلرىنى بويوك ملت البتە كورر، كوردكچە محترم استاذىنى احتراملە ياد ايدىر، شادلانور. ملت بالالرىنىڭ معصوم لسانلىرى پاك قىللىرى ملت باباسنىڭ محترم روحنە تا ابد البتە دعا اوقور، ثنا ايدىر. فيلسوف ابوالعلا حضرتلىرىنىڭ فلسفەسنە كورە، انسانىڭ دنيادە سعادتى بر معما در، جوابى قبر طاشلىرىندە يازلور. سزىڭ قىبرىڭنىڭ طاشىندە، محترم استاذ افندى،

«اسماعيل سعادتلى ايدى! ملتەنە برىكتلى ايدى!» جملەسى

البتە زىنت اولاقچدر.

* * *

تارىخى جمعيتلرمزىڭ اكرىرىندە محترم استاذ اسماعيل بك حضرتلىرىلە برابر اجتماع ايدوب، خدمت ايتىمىڭ شرفلىرىنە بن نائل اولدىم. او بويوك دقيقهلىرىڭ گوزل خاطرەسىلە شوكون البتە افتخار ايدە بىلورم. محترم رەبرىڭ بويوك روحنە احترامى دە دعالمى دە بوندىن سوڭ تا ابد انشاءالله تقيدىم ايدىم.

* * *

۱۸۳۳ نچى صحيفە دە ترجمە قىلىنىمىش حديث نە قدر مؤثر، نە قدر گوزل! حديث كىتابلىرىندە اويلە حديثلەر آز دگىلدر. مەكتىبلردە مدرسەلردە شاگردلرە، مسجد منبرلىرىندە جماعتلرە اويلە حديثلەر تلىقن قىلىنە طورسە ايدى؛ ايمان شرطلردە اخلاق درسلىرىندە او حديثلەر يازلسە ايدى؛ زكاتلر، خيراتلر صرف قىلىنور ايكىن، او حديثلرلرڭ ارشادلىرىلە عمل قىلىنسە ايدى، نە قدر گوزل اولور ايدى.

صدقهلىرى، زكاتلىرى، خيراتلىرى نظام يولنە قويىمىڭ حقنەندە (۱۸۵۴-۱۸۵۵) صحيفەلردە يازلمىش تەبىرلەر غايەت مەھم غايەت لازم تەبىرلردىر. اسلامىتىڭ اڭ بويوك رىكەنلىرىندىن بىرىنى اھمال ايتىمىڭ ايدىڭ، زكات اسلامىت دنياسىندە ترك قىلىندى؛ بىراز قالمىش ايسە، مىسلمانلرە يالڭىز ضرر اولور طريقلە صرف قىلىندى. اسلامىڭ عمومى حاجتلىرىنى

تأمین مصلحتیله مشروع اولمش اڭ مفید بر رکن ، تدبیرسز یولسز صرف شوملغیله، اسلامیت دنیاسنه ضرر اولدی . دینمزڭ حرمتی ، ملتمزڭ قدری کوڭلمزده فالمامش اولسه کرک؛ یوقسه، مکتبلرمز، مدرسه لرمز، جامعلرمز، روحانیلرمز تأمین قیلنمامش ایکن، یتیملره طوللره عاجزلره تریبه یورتلری شفقت اوچاقلری یوق ایکن، زکاتلری اهماال ایتمز ایدک، خیراتلرمزی ده تدبیرسز ترتیب سز صرف ایتمز ایدک .

صدقه لری ، زکاتلری خیراتلری ترتیب قیلماق حقیقده محترم استاذڭ فکری غایت جدیدر . عمومی ملی حاجتلرمزی تأمین خصوصلرنده مقدس شریعت قوتیله تأسیس قیلنمش منبعلردن استفاده ایدمهز ایسهک، یاڭھی منبعلری آرامق بوش خیال اولور .

لکن بز شو کون روسیاده . - عمومی ملی حاجتلرمزی دینی منبعلرمز برکسه سیله تأمین قیلماق یوللری بولنورمی ؟ البته بولنور . بویله شیلرده ملتڭ ایمانی، اوز دیننه حرمتی لازمدر ، کافیدر . ملتڭ بیت الماللری اولان جمعیت خیریه لر واسطه سیله زکات خیرات توپلانور ، عمومی حاجتلره صرف قیلنور . درست، محترم استاذڭ (۱۵۱) صحیفه ده بیانی کبی، هر شهرده هر قریه ده رسمی جمعیت خیریه تأسیس ایتمک شو کون البته لازمدر، دینمزڭ مهم بر رکنیدر .

(۳۸) محترم استاذفندی (۱۵۸ - ۱۶۶) صحیفه لرده، عمومی تکافلڭ بر فروعاتی اولماق اوزره، خاتونلرڭ قزلرڭ تریبه لرندن بحث ایتمشدر . عمومی تکافلڭ فروعاتندن اولسه ده اولماسه ده، خاتونلر قزلر مسئله سی اسلامیت دنیاسنده اڭ مهم اڭ بویوک فوق الغایه بویوک غایت ضروری بر مسئله اساسیه در . شو مسئله یی فروعات قیلنندن ذکر ایتمه یوب، بلکه کتابڭ اڭ باشنده یاخود تام اورتاسنده اڭ اساسلی قاعده ایتمک محترم استاذڭ جدی قلمنه مناسب ایدی . بزم شو کونگی اجتماعی حاللرمزده خاتونلر مسئله سی اساسلرڭ

اساسيدر، عمومي تکافلک ده اصليدر. «خلق نظرينه» ده شو مسئله حقنده «مبالغه» قيلدم؛ لکن مسئله اهميته نسبتله بنم مبالغه مده دون ايدي. خاتونلرده تربيه، قزلرده جمال، اخلاق ده عفت، حرم ده پاککک، عائله ده محبت، عائله ده سعادت، خاتونلرده ناموس، ارلرده شرف، ناموسه احترام، حقوق ده امانت، ملت ده عزت کبي مقدس فضيلتلك معنالري ده حقيقتلري ده قيمتلري ده اهميتلري ده قدرلري ده بزه معلوم دگل اولسه کرک. يوقسه، او قدر بويوک مسئله ده اختلاف ممکن اولماز ايدي. شو مسئله ده عرب حروفاتيله يازلش اختلاف مقاله لريني اختلاف صحيفه لريني انسان مطالعه ايدر ايسه، انسانيت نامنه اسلاميت حضورنده اوتانور.

او اختلافلري اوفاق کتابلرده ده، قدری بويوک کتابلرده ده کوردکده انسان، تام معناسيله حيران اولور.

رأيت الحق لؤلؤة توارت بلج في ضلال الناس جم
ضياء لم يبني لعيون كمه وقول ضاع في آذان صم

استاذ محترم تبرع يوليله، ياخود مجبوريت سوقيله اولسه کرک، مخالفلره مناظره يي التزام ايتمش ده، مخالفلرک فکرلريني بويوک مهارتله جرح قيلوب، فکرلرينک بطلانيني اوزلرينه ده غايت آچيق آڭکلاتمشدر. درست، بوتون محرمتي مباح کبي عادت ايتمش «دينلي» لر، ردالت ديگزلرينه باتمش «صوفي» لر خاتون قزلري تربيه مسئله لرنده خوف فتنه کبي «دليلر» ه طيانورلار ايسه، اخلاق ده ادب ده بوندن بويوک بر دنامت، بوندن ده بويوک بر توشکونلک هيچ بر وقت بولنه ماز. انسان اويله دليلر حضورنده «عاجز» قالور ايسه، سکوت ايدر ايسه، بلکه براز تسلي بولور.

گوزل کتابک (۱۶۰ - ۱۶۱) صحيفه لرينه بن ده امضا ايدر م. خاتونلرک قزلرک جمعيتلرده جماعتلرده حضورلري لازمدر، لکن روحمزي براز تربيه ايتمک، قلبمزي کوزمزي اخلاقمزي براز

پا کله مک شرطيله . يوقسه ، خوف فتنه دليللرينه طيانوچي « فقیه لری » ، ناموس قدرینی بیلمز پیس کوزلر قاشنده کورنمک خاتون قزلرک شرفنه مناسب دگلدر .

خاتونلرده يوز پرده سی دگل ، بلکه شرف حجابی ، عفت حجابی ، ناموس پرده سی ، کبر رداسی ، ادب لباسی ، عظمت سیماسی بولنمق لازمدر . شو فضیلتلرک برینی خاتون حائز اولور ایسه ، يوز پرده سی جائز اولماز ، بلکه يوز آچو فرض اولور . چونکه يوز پرده سی اخلاقک ادبک عقلک اختیارک انحطاطنه سبدر .

« خلق نظرینه » ده ، ۷۵ نچی صحیفه ده (۱۹ - ۲۳) سطرلرده نظری

یازمش ایدم .

۳۹) عمومی تکافلک فروعاتندن اولمق اوزره ، « وقف » مسئله لرینی ده (۱۶۶ - ۱۶۷) صحیفه لرده محترم استاذ افندی بیان ایتمشدر . وقف مسئله لری اورتا روسیا مسلمانلری ایچون بلکه اوقدر مهم دگلدر ، لکن قریم ، تورکستان ، تورکیا ، عربستان ، هندوستان مسلمانلری حقدنه وقف مسئله لری غایت مهم مسئله لردر . مکتبلری مدرسه لری عمومی حاجتلی تأمین خصوصلرنده اوقافی غایت مفید بر مؤسسه دینیهدر . وقفک نفوذی قطعیدر ، واقف رجوع ایده مز ؛ موقوف واقفک ملکنندن چیقار ، جهتک مصلحتک ملکی اولور .

وقف اسلامیت ده الک اسکى الک معتبر بر سنتدر ، نبی کریم علیه الصلاة والسلام حضرتلری وقف ایتدی ، صحابه لرک هر بری وقف ایتدی . بوکا کوره ، بوتون فقیه لری وقفک مشروعلگنه لزومنه اتفاق ایتدی . لکن شرعی تأسیساتک هیچ برندن حقیله استفاده ایتمه مش اسلامیت دنیاسی وقف کبی الک مفید بر سنت حسنه دن ده استفاده ایده مه دی . شو خصوص ده واقفلرک گناه لری ده بلکه بولنمشدر ، طمع اهللرینک ده غاصبلرک ده جنایتلری البته واردر ، لکن الک باش مسؤلیت فقیه لرک « اجتهاد » لرنده حاکملرک مساهله لرنده ایدی .

۴) وقف مسئله لرینی ده « تکافل عمومی » قاعده سنه فروعات

اولمق صفتیله بیان ایتدکن صوڤ، شو کون عمومی بر حاجت اولمش «اوواق بورچ شرکتاری» نی سیغورطه (صطراخووانیه) شرکتلرینی ده بیان ایتمک مناسب اولور ایدی.

بش آلتی سنه مقدم، بر «حضرت فتواسی» نه مقابله یولیه صطرا-خووانیه مسئله لرینی «تکافل عمومی» قاعده سنه تفریع قیلوب، بر ایکی مقاله یازمش ایدم.

درست، حیاتی، یاخود مثلا خانهلری صطراخووات ایتمک، سیغورطه ایتمک - «تکافل عمومی صندوقلری» نه بر حصه، شرکت حصه سی ویرمکدر . شریعت اسلامیه نظرده جائزدر، بلکه مطلوبدر .

لکن سیغورطه شرکتلرینک نظاملرنده شریعت اسلامیه حکملرینه قرارلرینه مخالف اصولرده بولنور . روسیاده بزم ایچون دگل، بلکه اسلام مملکتلرنده مسلمانلر ایچون، اجنبی سیغورطه شرکتلرینک ضررلری ده بویوکدر .

احسان، تعاون، تکافل اساسلرینه مبنی «تأمین صندوقلری» تشکیل ایتمک بزه ممکندر .

مثلا: ملک ایسه لری اوز ملکلرینک قیمتنه کوره معین بر مبلغی هر سنه «تأمین صندوقلری» نه ویره طورسه لر، البته بویوک بر سرمایه طوپلانور . هر سنه اوزینک حصه لرینی ویره کلمش اعضالردن برینک خانه سی یانسه، خانه قیمتتی او سرمایه دن ویرله بیلور .

حیات سیغورطه سی، صطراخووانیه سی ایچون ده بویله بر «عاقله دیوانی» تشکیل قیلنه بیلور . هر حال ده هر بر مقصد، هر بر جهت ایچون «تأمین صندوقلری» تشکیل ایتمک ممکندر .

«تأمین صندوقلری» نك سرمایه لری «خیرات سرمایه سی» - «انسانیت سرمایه سی» کبی اولمق برکه سیله، او سرمایه لری رقف یولیه وصیت اصولیه توفیر ایتمک آرتدرمق البته هر وقت ممکن اولور . طوپلانوب، سرمایه بویوک اولدقدن صوڤ، تجارت طریقله ده، شو کون مدنیت دنیا سنه اقتصاد دنیا سنه معلوم طریقلرک هر بریله ده توفیر ایتمک آرتدرمق البته ممکن اولور .

«اواق بورچ سرمایهری» ده شویله تشکیل قیلنه بیلور .

لکن اسلامده قرض اصولری شو کون مدنیت دنیاسنده معروف قرض اصولرینه بر از باشقه در .

انسان حاجت ضروریسی ایچون قرض آلور ایسه، او یله قرض شریعت اسلامییه حکمنده احسان اساسنه مبنی اولور . شو صورتده قرض مقابلنه فائض آلمق قطعاً حرامدر .

هیئت اجتماعیهده بر انسان محتاج قالور ایسه، بیت المال کبی عمومی سرمایهدن ویرمک یولیله، یاخود خصوصی کیسهدن احسان یا قرض طریقیله، او انسانک حاجت لرینی دفع ایتمک البته واجب اولور؛ انسانیت وظیفه سیده اسلامیت فریضه سی در . شو کونگی مدنیت نظامنده بویله قرضلر مقابلنده فائض آلمق مشروع ایسهده، شریعت اسلامییه حکمنده قطعاً حرامدر . چونکه مدنیت دنیاسی «حیاتده مبارزه، محاربه» اصولرینه بنا قیلنمش ایسهده، اسلامیت دنیاسی حیاتده تعاون، احسان اساسلرینه نأسیس قیلنمشدر .

بعضا قرض آلمق ضروری حاجتی دفع ایتمک ایچون اولماز، بلکه مأمول بر فائده یی کسب ایتمک ایچون اولور . اولگی صورتده قرض استهلاک ایچون ایدی، شو قرض ایسه، استحصال، استثمار ایچون اولور . شو صورتده قرض ویرمک یا احسان یولیله، یاخود فائدهده اشتراک اصولیله اولابیلور . هر بری شریعت اسلامییه نظرندله البته مشروعدر . شو ایکی نوع استقراضی برینی دیگرندن فرق ایتمک لازمدار . هر برینه مخصوص سرمایهر تشکیل قیلوب، برینی احسان یولیله لکن اعاده ایتمک شرطیله، دیگرنی فائدهده اشتراک شرطیله بضاعه اولمق صفتیله ویرمک لازمدار .

شو کونگی مدنیت بانقارینک نظاملری بر از تعدیل قیلنور ایسه، بانق معامله سی ایکنچی نوع استقراضک عینی اولور: بانق نقود صاحب لرندن قرض آلور؛ طویلانهش نقودی توفیر یوللرنده استعمال ایدر؛ یوزده فلان قدر فائده آلور؛ نظامده تعیین قیلنمش حصه نقود صاحبنه اولور .

حصه معلوم؛ نقود قانون قوتيله محفوظ؛ ايكي طرفك هيچ برينه ضرر يوق. «تکافل عمومي» برکەسىله هر بر طرف استفاده ايدر. ترقیات ثمره سى اولمق اوزره، مدنيت دنياسنه معلوم اولمش سيغورطه شردتلىرىنى، بانق معامله لرىنى شريعت اسلاميه اصوليله يا اويله يابويله حل ايتمک هر حال ده هر جهتله ممکندر، بلکه شوکون معروف نظاملره گوزل گوزل تعديلات ويرمک احتماللرى ده بعيد دگلدنر. شو باب ده هر اش ممکندر؛ لکن مسلمانلرک بر يره طوپلانوب اش کورمکلرى، داخلى خارجى شوکونگى احوالک اقتضاسيله، غايت آغردنر. داخلى مانعلرى ازاله ايتسه ايدک، خارجى مانعلره البته غلبه ايدر ايدک.

لقد وجدت مجال القول ذا سعة
فان وجدت لسانا ناطقا فقل!

* * *

(۴۱) اسلاميت دنياسنده جنازه مراسمی حقنده (۱۶۸-۱۷۲) صحيفه سوزلرينه بن ده اشتراك ايدر. يالکوز روسياده دگل، بلکه بوتون اسلاميت دنياسنده، خصوصا تورکستان ده مصرده جنازه مراسمی غايت منفور بر منظره شکللرىنى آلمشدر. او قبيح عادتلى او منفور حرکتلى ابطال ايتمک اسلاميت نامنه البته واجيدنر.

(۴۲) درست، محترم استاذک (۱۷۲) صحيفه ده بيانى کبى، اسلاميتک اک بويوک اساسى اک مهم عقیده سى توحيددر. شو وجود عقیده سى، توحيد عقیده سى بوتون علومک بوتون معارفک، بوتون افکارک خلاصه سى نتيجه سى زبده سى اولمق اوزره، شو کون قطعى صورت ده ثابت اولدى.

بوتون علوم، بوتون معارف بوتون موجوداتدن بحث ايتدى؛ طبيعتک قانونلرىنى کشف قیلوب، طبيعتک اسرارىنى ده حل ايتدى. کشف قیلنماش قانونلر، حل قیلنماش اسرار بلکه واردر، بلکه قالمشدر.

لكن بوتون موجوداتنى بر قاهر مختار اراده سيله دورى، بر حكيم مطلق حكمتيله انتظامى شو كون ايندى سر دگلدنر، بلكه غايت واضح، هر شيدن زياته واضح بر حقيقتدر.

اسلام عقيدەسنده توحيدنىك اصلى ده، توحيدنىك كمالى ده معتبردر. توحيدنىك كمالى: - خلق، ايجاد، تصرف، نفع، ضرر، عبادت كبرى الوهيت خاصه لرنده شريك يوقلق، معارض يوقلق ايله اولور.

اسلامنى شو ائك مهم عقيدەسنه فروعات قيلمق اوزره، محترم استاذ افندى (۱۷۳-۱۸۲) صحيفه لرده جاهل صوفيلرنىك مغرور پيرلرنىك نادان مريدلرنىك، مكار ايشانلارنىك باطل زعملرينى غايت اساسلى صورت ده جرح ايتمشدر. شو اون صحيفه ده يازلمش سوزلرنىك همەسنه بلكه زياته سيله بن ده اشتراك ايدرم. لکن نظرى بر فلسفه اولمق معنا سيله تصوف مکتبلرينى تصوف مسلک لرينى يونان فلسفه سندن زياته تقدیر ايدرم.

درست، تصوف لبا سلرينه بوركه نوبت، اسلاميت دنيا سنه فتنه فرقه لرى، قورصاق بنده لرى، مسلک متطفل لرى چيقمشدر. لکن خائىلارنىك خيانتلرى، سفيللرنىك جنائتلرى تصوف مکتبلرينى اهميتدن اسقاط ايتمه سه كرك.

«اوافق فكلرلر» ده (۵۲-۶۷) صحيفه لرده تصوف حقنده نظرى يازدم. ۴۳) محترم استاذ حضرتلرى (۱۸۳-۱۸۸) صحيفه لرده خلافتدن بحث ايتمش ايسه ده، خلافت مسئله لرينه اهميت ويرمه مش؛ تحقيق خصوصلرينه ده اعتنا ايتمه مش.

«اوافق فكلرلر» ده (۳۱-۴۷) صحيفه لرده خلافت مسئله لرينى يازمش ايدم، بوراده ياشيدن تکرار ايتمك حاجت دگلدنر. لکن محترم استاذنىك بعض سوزلرينه ملاحظه لرمى عرض ايدەيم:

اولا: ۱۸۴ صحيفه ده (۸-۹) سطرلرده ايکى قوس آراسنده يازلمش سوز زائد اولسه كرك، چونكه خلافت جمهوريته منافى دگلدنر. ثانيا: (۱۸۵-۱۸۷) صحيفه لرده «خليفه» انتخاب ايتمك دينى

بر وظیفه توکل، شرعی دلیلی ده یوقدر» سوزی محترم استاذک قلمنه مناسب دگل ایدی.

ضرورتدن یویوک دلیل بولنورمی؟ بوتون تاریخک شهادتیه بوتون عصرلرک تجربه سیله هیئت اجتماعیه ده بر رئیس بولنمق لازم اولدقدن صوگ، شو بویوک ایکی دلیلی شرعیلک شرفلرندن محروم ایتمک حاجتمی اولور؟

هیئت اسلامیه ده بر رئیس بولنمق، او رئیس صایلامق دینی بر وظیفه‌در. قران کریم شو ضرورتی اقرار ایتمشدر؛ جنازه حضورنده خلیفه صایلامق عجله‌سی ده، ابو بکرک خلافتنه اجماع قضیه‌سی ده شو ضرورت دینییه شاهد اولا بیلور.

(۴۴) ۱۸۹۱نجی صحیفه ده، ۳۹نجی ماده عباره‌سنده بر از ایهام وارد؛ مطلوب دگل معنایی افاده ایدر. «اهل السنه والجماعه» سوزی تاریخی بر سوزدر. صوگره، عقیده منهلرینک کلام فرقه‌لرینک برینه غلبه یولیه یا غصب طریقیله اسم خاص اولمق اوزره معروف اولمشدر.

اگر ۳۹نجی ماده ده اهل السنه والجماعه سوزندن معروفی مذهب مراد ایسه، شو ماده معنی جهتیه بالکلیه اهمیت سز فائده‌سز اولور، بلکه مناسبت سز اولور، چونکه هر مذهب هر فرقه قران کریمله سنتله عمل ایدر، اصحاب کرامک یولنه سلوک ایدر.

اگرده «اصحاب کرام یولنه سلوک ایدوب، قران کریمله سنتله عمل قیلوچی انسانلرک هر بری اهل السنه والجماعه‌در.» دیمک مراد ایسه، ماده معناسی جهتیه غایت مهم اولور، لکن «اهل السنه والجماعه دیب معروفلردر» تعبیری مناسب اولماز.

اولگی عصرلرده فتنه‌لرک اختلافلرک سببلرینی بیان ده مؤلف حضرتلری اصابت ایتمشدر. درست، فتنه‌لرک اکثری ایرانیلردن یهودیلردن ایدی. لکن اصحاب کرامک اولگی فتنه‌لرنده ایرانیلرک

يهوديلرڭ گناهلرى بولنماسه كرك. درست، ايرانيلرڭ يهوديلرڭ فتنه لرينه حيله لرينه مكرلرينه غايت بركتلى زمين حاضرلنمش ايدى؛ فتنه اورلقلورنى اختلاف تخملىرىنى ايرانيلر يهوديلر صاحديلر، چه چديلر . حسابى يوق معصوم قانلرله صوغارلنمش اورلقلر آز زمان ايچنده غايت دهشتلى ثمره لر ويردى. فتنه، اختلاف، دشمنلك اهل اسلامڭ قىلبرينه اسلاميت ايمانيله برابر طامور سالدى؛ طولدى، قالدى. شو اخوالڭ دهشتى انسانى حيرت ديگزينه براقور!

۴۵) خاتمه ده محترم استاذڭ سوزلرينه بن ده اشتراك ايدرم. درست، اسلاميت هم مادى هم روحانى هم دنياوى هم اخراوى بر ديندر. اسلاميت ده سعادتى كورمك لازم ايسه، هر سعادت ده اسلاميتى كورمك ده لازمدير.

«دينلى بر حيات، حياتلى بر دين» شعارى گوزل شعاردر. لکن حيات نه در؟

حيات يالگز حريته يالگز عزتله اولور. قدرى، حرمتى، اعتبارى يوق ملتڭ حياتى يوقدر. مدنيت دنياسنده اعتبارمز قالمادى؛ صداقت، دوستلق دعوى ايتمكدن باشقه هنرمزده قالمادى. ذلتله حياته آلشدى؛ ديگرلرڭ عبدالتهرى قابوسندن چيقار احسانلره ايلهشدى. بويله حياتدن بن بيزدم، طويدم.

وما للمره خير فى حياة اذا ما عد من سقط المتاع.

علاوه.

محترم استاذ رضا افندى حضرتلرينڭ «دينى، اجتماعى مسئله لر» ينه انتقاد يازدم. انتقاد يازمق اوزى ده بر نوع بويوك احترامدر. انسان گوزل بر اثرى دقتله بر قاچ ساعت مطالعه ايدر. هر مسئله سنه، هر سوزينه، هر سطرينه اهميت ويروب، بر قاچ كون انتقاد يازار. شو حال مؤلفڭ ذاته ده، افكار عموميه حرمتنه ده البته احترام اولور.

بنم نظرم شویله در؛ ہم ده حقیقت شودر . یوقسه، مهم بر اثری اہمال ایتمک مؤلفنہ احترام اولماز . مطبوعات ضحیفہ لرنندہ نشر قیلنمش فکدرلر سوزلر حضورندہ سکوت ایتمک یا تصدیق اولور، یا خود التفاتسزلق اولور . فرض ایده ییک، ادبی انتقادده براز گناہ وارد؛ لکن انتقادک گناہی اہمال گناہلرندن بیاک دفعہ دوندر . بوکا کورہ، «دینی تدبیرلر» انتقاد اولمق اوزرہ «اوافق فکدرلر» ی یازمش ایتم .

بن ده گوزل فضیلتلرک ہیچ بری یوق ایسه ده، روحم ده بر از علویت وارد . فکرمی بوتون قناعتلہ تام حریتلہ یازارم؛ قلمم شخصی غرضلرک سوقیلہ ہیچ بر وقت حرکت ایتمز، نفسانیت املاسیلہ عداوت تلقینیلہ ہیچ بر وقت ہیچ بر کلیمہ یازماز . فکرم الیتہ خطا ایده ییلور، بر دگل بلکہ بیاک دفعہ خطا ایدر؛ لکن وجدانم قلبم ہیچ بر وقت غرض لوئیلہ، حسد خبثیلہ بویالماز .

اوز جاننہ، اوز طبیعتنہ، اوز وجداننہ قیاس قیلوب اولسه کرک، میزان الافکار مؤلفی احمدہادی افندی مقصودی جنابلری ۱۲۲۴نجی یولدوزده غرض ذلتیلہ عداوت لوئیلہ بگا تہمت ایتمدی . «یولدوز» جریده سی حقنہ «ایدل» جریده سنک ۲۹۷۹نجی عبدندہ «بزدہ فکر دونلگی» عنوانیلہ بر مقالہ یازمش ایتم . شو صوگ آیلردہ چیقمش «یولدوز» عددرلی بنم او مقالہ می قات قات تأکید ایتمدی . بن بر نیچہ کتاب یازدم، لکن ہیچ بر وقت لبہراللق آرزوسی رهورماتورلق دعواسی بنده یوق ایدی . شو «ملاحظہ» می ده اولگی «اوافق فکدرلر» می ده یازدم، لکن فاناتیکللق کبی تہمتلردن قورقو خیاللری ده بنده یوق ایدی .

درست، «اوافق فکدرلر» ده قران کریمک آیت کریمہ لرینی، اصحاب کریمک شرفلرینی، محترم سلفک قیمتلی خدمت لرینی، دینک اصول لرینی تام حریتلہ حمایہ ایتم . نجات، عزت یول لرینی بیان ایتم؛ فکردہ استقلال فکردہ حریت فضیلت لرینہ دعوت ایدوب، تقلید ذلت لرینہ طعن ایتم .

اگر قران کریم آیت کریمہ لرینی، دینک اصول لرینی، اصحاب کرامک شرف لرینی حمایہ ایتمک فاناتیکلق اولور ایسه، قبول ایتدم .
اگر محترم سلفک قیمتلی خدمت لرینی، فقہ مذہب لرینک بویوک فکر لرینی، تصوف مکتب لرینک دقیق فلسفہ لرینی، اسلام عقیدہ سنک ادبی جہت لرینی تقدیر ایتمک فاناتیکلق اولور ایسه، قبول ایتدم .
اگرده «سزون مودالری کبی اوزگه روب طور وچی» اوفاق توفهک نظریہ لره تقلید ذلتی لیبه راللق اولور ایسه، او یله لیبه راللقی سزه بر اقدم .

بز حریت عصر نده، حریت دعواسنده ایسه کده، اعتراف ایدیهک، اذقوتلی تقلید بزى هر جهتله استیلا ایتمشدر . بزم روح مزده اسپردر، بزم فکرمزده اسپردر . اذق اوفاق فرضیه لرک اذق دون نظریه لرک یالکز اسم لرینه آلدانوب، اذق مقدس اصول مزى اذق قیمتلی خزینہ لرمزى ویردک . اوفاق فرضیه لرک صدالرینی حکایت ایتمک لیبه راللق اولدی؛ مقدس قطعى حقیقتلره ایمان ایتمک تعصب اولدی، فاناتیزم اولدی فکرک میزانی منطق اولمق، برهان اولمق لازم ایسه ده، «میزان الافکار» صاحب لری قاشنده فکرک میزانی «لیبه راللق»، «فاناتیکلق» در . اسکی حقیقتلری انکار ایدر ایسه، لیبه رال اولور، حق اولور . اسکی حقیقتلری قبول ایدر ایسه، فاناتیک اولور، نادان اولور، متعصب اولور .

بچهن بازاری چاتنده چیغه طورغان «یولدوز» رهاکتوری، اوزینک طبیعتنه اوزینک وجداننه قیاس قیلوب اولسه کرک، «توبه» کبی «ریا» کبی بویوک ذلتلره بگاده تهمت ایتمش .
شو کونه قدر ۲۵ دن آرتق کتاب یازدم، لکن هیچ بر کتابمی حریت دعواسیله ره فورماتورلق داعیه سیله یازمادم . قبول ایدیم، اولگی اثر لرم ده حریت واردر، دیهیم . لکن «اوفاق فکرلر» ده حریت قات قات زیاده اولدی . بچهن بازاری پولیتیکه سیله مشغول قالمش رهاکتور افندی آشلاماش ایسه، عیب توگل .

بزده «نام» اوچوزدر . «ليبهرال» لافلردن دم اوروب بر
 ايكي كتاب يازسه، رهفورماتور اولور . لکن بن شو کونه قدر
 ۲۵ دن آرتق كتاب يازمش ايسهم ده، بوندن صوڭ بلکه دها زياده
 بازار ايسهم ده، اوچوز بهايه ويريلهجک رهفورماتورلق لقبلىرىنى
 اسلاميت شرفنه فدا ايدرم . بنم روحمڭ عزتنه رهفورماتورلق
 لقبلىرى زينت اولاماز . نبى كريم محمدڭ فيوضات نبويه سندن
 فيض آلوب طور وچى انسان - لوتهرڭ کمالنه مسکنت اللرىنى اوزاتماز .
 دعات قلميله يازلمش اوفاق تهملرڭزه، عفو قيلگنز، حماست
 قلميله جواب يازدم .

«اوفاق فکولر» ى نشر ايتدم؛ «ياشى مريدلر کوبه يتمک»
 مكرى بن ده يوق ايدى . «يولدوز» رهدا کتورينڭ مقالهسى
 برکه سنده «اسكى مريدلرم» بنى براقسه، ايزگو ساعت!
 کتابى سیده قدریه خانم حضرتلرينه تقدیم ایتدم؛ لکن «مادی
 ثواب» طمعیله دگل ایدى . رهدا کتورڭ خير دعاسنه احتیاج يوق .
 «قيمتلى قدسيئلری بويوکلرڭ عتبهلرينه» قربان ایتمش
 رهدا کتورڭ خير دعاسى اوزى حقنده بلکه قبول قيلنور .

* * *

شو سنه ۱۱ نجى «شورا» ده «رمضان ۲۹ ده کلی کسوف» عنوانيله
 بر مقاله يازمش ايدم . معلوم ايسه ده، آى باشلىرى حقنده شارع حکيمڭ
 عرفيله، نجومڭ اصطلاحنه ده اشاره ایتمش ايدم .

هر اصطلاح امر اختياريدر؛ هيچ بر اصطلاح ده طارلق يوقدر .
 اهل نجوم آى باشلىرىنى اجتماعدن حساب ايدر؛ شارع حکيم رویت
 درجه سندن اعتبار ايدر . هر برى حقد، هر برى درستدر . شارع
 حضرتلى آى باشلىرىنى بىردن بدره، ياخود تربيعدن تربيعه قدر اعتبار
 ایتسه ايدى، آيلر همان ۲۹ - ۳۰ دن کلوب، هيچ بر بأس بولنماز ايدى .
 «شريعتى فن قانونلرينه تطبيق» دعواسيله شارعدن اختيار سلب
 ایتمک اقتدارينه حقمز بولنماز ايدى .

طبيعتهك قانونيله فنونك اصطلاحلريني آيورمق تيوشدر . درست شريعتي طبيعت قانونلرينه تطبيق ايتمك مجبوريتي بلكه واردر . لکن فنونك اصطلاحلریتي شارع حضرتلرينه الزام ولايتي هيچ کيم ده يوقدر . نچوم حسابنده نهار مقدمدر ، شارع عرفنده ليله مقدم اولور . شو ايکي اصطلاحك ده هر بري حقدرد ، درستدر . بويله خصوصلرده تطبيق زحمتلري عبئدر ؛ اختياري سلب اولمق جهتيله ، هر ايکي طرفك هر برينه جنايتدر .

شو سنه آوغوست ۸ ده جمعه کون، کسوف قازانده قازان ساعتيله بش ساعت بر دقیقه ۴۲ ثانيه ده تمام اولدی . غروب دقیقه سنده ليله باشلاندى . لکن شو ليله شوال ليله سی اولماز . چونکه رويت درجه سنه حلولدن قبل شوال ليله سی باشلانمق محالدر ، طبيعت جهتيله محالدر . زيرا قمر رويت درجه سنه شنبه کون يالکوز والدين سوک حلول ايديه پيلور . درست ، شارع حکيم حضرتلرندن اختياري طارتوب آلسهق ، «رؤيتي اعتبار ايمه ، اجتماعي اعتبار ايت ! ليله يي مقدم ايمه ، نهاري تقدیم ايت ! بوتون کوندوزي حساب ايمه ، کوندوزك ايکي خمسيه قناعت ايت !» کبي فرمانلرمزي ، پتربورغدن سلطان نامه کوندرلمش پروتهست تلغرامی کبی ، مدینه روضه سنه کوندوره بيلسهك ، او وقت رصد خانه لرك برينه يونه لوب آوغوست ۹ ده رمضان اوتوزده عيد فطر نمازینی ادا ايديه بيلورز .

شو سنه عيد فطر اختلافلری حقنده مطبوعاتمرك مقاله لرینی اوقوب ، نظر مزيك سطحيلگنه تعجب ايتدم . الفبا کبي ابتدائي معلوماتی ده آکلمامق ، «فن قاعده سنه تطبيق» زعيمه شارع حکيمك اختياري نه هجوم ايتمك حضرتلرك محررلرك شأنلرينه لائق دگل ایدی . امام افنديلر ياسين سوره سینی هر کون تلاوت ايدرلرمی يوقمی معلوم توگل ، لکن هر محتضرك فراشی هر ميتك جنازه سی حضورنده بر دفعه البته تلاوت ايدرلر . ياسين سوره سنده «والقمر قدرناه منازل ، حتی عاد کالعرجون القديم» آيت

کریمه سی واردر . شو آیتک معناسنه امام افندیلر التفات ایتمشلرمی؟
یولدوزلرک هر برینه منزللر تقدیر قیلنمشدر . قران کریم ده
یالکز قمرک منزللرینی ذکر ایتمک نه دن ایدی؟

دیهلم، البته بر حکمت واردر، بزه معلوم دگل . حکمتلرینی
آکلاماق، دیهلم، بزه عیب دگل. لکن «حتی عاد کالخرجون القدیم»
معنالرینی بیلمک البته لازمدر، بیلمه مک البته عیبدر .
اویله ایسه، نه در آیتک معناسی؟

شو آیت کریمه آیتک صوکنه اشاره دگل، بلکه آیتک باشنه اشاره در .
مدینه، طائف، مصر کبی یرلرده خورما آغاچلری اوزرنده اسکی
بوتاقلری کورن انسان بیلور: ۶-۱۲ آیلق اسکی بوتاقلر نازک (جهیه) کبی
اولوب، بوگوریلگی ناظرک اوک طرفنه، اسکی اوچی صول طرفنه اولور .
بوکا کوره، اسکی بوتاقلره تشبیه قیلنمش حال - آیتک باشی اولوب،
آیتک صوکی اولماز .

بوکا کوره، آیتک ابتداسی اجتماع درجه سنندن اولمایوب،
رویت درجه سنه حلولدن اولور .

«صوموا لرؤیته، وافطروا لرؤیته» حدیثی ده بونی تأیید ایدر .
هر حال ده ابتدا مسئله سی بر اختیاردر . انسانک ده اختیاری
حدرر . شارع حکیمک اختیاری ایسه، بزه نسبتله مقدسدر . رؤیتدن
دگل، بدردن اعتبار ایتمش اولسه ده ایدی، البته قبول ایدر ایدک .
فن اصطلاحنه تطبیق داعیه سیله شارعدن اوزینک مقدس اختیارینی
سلب ایده مز ایدک .

بنم سوزلرمدن تعجب ایدوب، بنم نظرمی ۱۵ نچی عدد «شورا» ده،
۴۵۴ نچی صحیفه ده تخطئه ایتمش داملا مطیع الله حضرت جنابلرینه
جوابم شودر .

اجرام فلکیه سیرلرینه مراقلی داملا مطیع الله حضرت شوالدن
بر آی مقدم یازلمش مقاله سنده «شو سنه هیئت چه ده شریعت چه ده
رمضان ۲۹ کوندر» دیمش .

اجرام فلکیه حرکتلرینه مراقلی حضرت قلمندن شو سوز غریبدر .
چونکه هیچ بر آی حقیقی حساب ده ۲۹ کون اولماز، بلکه ۱۲ ساعت
۴۴ دقیقه بر قاچ ثانیه زیاده اولور .

۱۲ ساغبت ۴۴ دقیقهیی کوکلده صاقلاب، «آی ۲۹ کون اولور .»
دیمک بر اصطلاحدر، حساب آسانلغی خاطرینه قبول قیلنور؛ لکن
بر آی مقدم قطع قیلنور ایسه، خطا اولا بیلور .

محترم حضرتک «شوال هیئت چه ده شریعت چه ده، ۳۰ کون
اولور .» سوزی ده مراق عجله سی اولسه کرک . بلکه بالعکس هم
شوال هم ذی القعدة شو سنه ۲۹ دن اولوب، قربان عیدی اوکتابر
۱۶ ده پنجشنبه کون اولور .

«صوموا لرؤیته و افطروا لرؤیته» حدیثی حقنده جامع ازهرده
آلتمش «معلومات» کز مشهور خطا اوهامک غایت کهنه بر نسخه سیدر .
مصر فلاحلرینه جامع ازهر غلبه لکلرنده اویله وهملری اقروب
باغرمق عیب دگلدر . بزم استاذ محترم شهاب الدین المرجانی
حضرتلری ده شویله وهم ایتدی، وهمیله برابر سفر ایتدی .

حدیثک حقیقتی، رؤیتک وجهلری بوتون تفصیلاتیله «شریعت
نیچون رؤیتی اعتبار ایتمش!» اسملی کتاب ده بیان قیلندی .
مطالعده سنه تنزل ایتمش اولسه کز ایدی، شارع حکیمک
«مقاله مقدسه» لرینی تجهیل اساسلرینه حمل ایتمک لازم اولمامش
اولوز ایدی؛ «آوغوست ۹ ده روزه حرامدر!» کبی تهورلره مرتکب
اولمق ده لازم اولماز ایدی؛ «آوغوست ۲۲ ده آی طوتولاجق»
سوزینی تکذیب ایتمک ده حاجت اولماز ایدی . یوقسه، اجرام
فلکیه حرکتلرینه مراق نشئه سی زائل اولور .

